STRIPSCHRIFT

MAARTEN TOONDER

MORT WALKER

FRANÇOIS BOURGEON

J.-L. FLOCH

NUMMER 158 - PRIJS *f* 5,25 - VERSCHIJNT MAANDELIJKS

Oude nummers Stripschrift

Deze zijn nog steeds verkrijgbaar tegen de oorspronkelijke prijs. Vul de antwoordkaart in het hart van het blad in.

19 (*f* 2,25): Kabouterstrips, Paulus de Boskabouter nr. 14

55/56 (*f* 3,75): Special Peter de Smet de oer-Generaal, Fulco en de Miesmannetjes (uit 't Kapoentje).

65 plus (*f* 2,25): Interview Tibet, Rik Ringers leidt de dans (1955); Chick Bill; Tina; Jay Linch door Evert Geradts; De wonderen van Mu.

66 (*f* 2,25): Interview Franquin, Guust Flater, The Spirit van Wil Eisner, Dick Matena (over de Macaroni's); De wonderen van Mu.

68/69 (*f* 3,75): Marten Toonder-story Tom Poes en de schoonschijners Akim en Tarzan-pulpuitgaven; De wonderen van Mu.

70 (*f* 2,25): Marten Toonder 2 (Panda, Toonder-studio's); Jan van Haasteren; De wonderen van Mu; Tom Poes en de Schoonschijers.

74 (*f* 2,95): Zuiptor, Uco Egmond, Raymond Macherot (Chlorophyl, Poezekat); Domien ten Berge, Marten Toonder; professor Pi...

75/76 (*f* 4,25): Peter O'Donnell, Modesty Blaise; Willy Lohmann, Kraaienhove persiflage...

77 (*f* 2,95) Special Gerrit Stapel, Mijn vriend Andries; Aart Clerkx.

78 (*f* 2,95): Daan Jippes, Intercity Incident; interview 'Forest Bud' Sagendorf Popeye; Modesty Blaise.

79 (*f* 2,95) Jules Feiffer; Moem; Piet Wijn De Moorse Tovenaar; Tintin et moi

80 (*f* 2,95): Robbedoes, Fournier, The Hulk; De Tovenaar van Fop; De Moorse Tovenaar van Piet Wijn...

81/82 (*f* 4,25): Special Peyo, Smurfen; Depuis tekenaars; Tillieux en een Felix-herdruk

83 (*f* 2,95): Sjors en Pep (nu Eppo); Loriot; Dick Bos reclamestrip Glashard.

85 (*f* 2,95): Professoren in het Europese beeldverhaal (Zonnebloem, Barabas Adhemar, Sickbock, Prilwytskofsky, Kalker, Lupardi): Patty Klein. stripscenario's; Dick Bos...

86 (*f* 2,95): inhoudsopgave van Stripschrift nr. 49/50 t/m 84; Eddy Paape, SDCN...

87 :(*f* 2,95) Bert Bus, herdruk Nitokris, kartoenrubriek Ong-gezien, Toni Ungerer, Simpelman, Lucky Luke, LL-persiflage.

88 (*f* 2,95): Ridderspecial; Prins Valiant, De Rode Ridder, Vlaamse Ridderschap, Bob de Moor. Prins Valiant-persiflage, Wood, Tarzoon.

89 (*f* 2,95): Uitgeverij Casterman, Jacques Martin, Jacques Tardi, in de voetsporen van Jules Verne, Tardi-oorlogsstrip, Kuifje en de Picaro's, de 4 Helden, Craenhals, Kresse.

90/91 (*f* 4,60): Disney-special met Art Babbit, Floyd Gottfredson, Barks index, Fantasia, Donald Duck weekblad, Mickey Mouse- Donald Duck, een Bill Elder-persiflage, MM als oorlogsvrijwilliger.

92 (*f* 2,95): De auto in de strip, Jean Graton's Michel Vaillant, Julie Wood, MV strip, Strip en werkelijkheid bij MV, en Van strijd tot strip, Wim van Wieringen.

93 (*f* 2,95): herdrukken Pogo, Walt Kelly, Paulus de boskabouter, Toonder's Magister Hocus Pas, Jan Gerhard Toonder: De stripkunst van Marten Toonder. Ongezien: kartoen Yrrah uit VN.

94/95 (*f* 3,60): 2000 nummers Robbedoes-weekblad, hoofdredakteur Karel Cavens, de geboorte van Robbedoes in herdruk... Robbedoes index t/m nr. 2000; de dertigste verjaardag van het weekblad Kuifje, Pogo.

96 (*f* 3,25): Jijé-special interview, Pogologie, Jan Gerhard Toonder en Lo Hartog van Banda, Frans nieuws: La France Oh la la.

97 (*f* 3,25): Keizerstrip Trigië tekenaar Don Lawrence, Verdwenen Kuifjes door Har Brok teruggevonden, Selby Kelly weduwe van Pogo-tekenaar Walt.

98 (*f* 3,25): documentatie-nummer, Strips in de dertiger jaren, Herman Pieter de Boer: De Toverwereld van Doe mee. Mr. van Veen: De relatie kinderpretstripverhaal., Tripje, Gerrit Theodoor Rotman, George van Raemdonck, Bulletje en Boonestaak Soete suikerbollen van W.G. van de Hulst en Zn, Thijs IJs, Toonder's eerste beer... Barend Servet over Gijsje Goochem GG.

101 (*f* 3.95): Scenaristen special, Greg, Jacques Lob, Jean Michel Charlier, Pierre Dionnet; Blueberry, Pogo-persiflage door Wallace Wood/Harvey Kurtzman 66-ste en laatste Eric de Noorman-verhaal: De eerloze krijg.

102/103 (*f* 3,95): Kuifje weekblad, E.P. Jacobs, Bob de Moor en Claude Auclair, Lombard uitgaven, Henk J. Meyer, Rik Ringers, Eric de Noorman: De eerloze krijg.

104 (*f* 3,95): Subliem omslag van Joost Swarte en interview door Herman Pieter de Boer, verslag Kartoenale, Hollandse Stripschool, Pogo-herdruk, De eerloze krijg.

105)(*f* 3,95): 'Duckman' Carl Barks herdruk van een van zijn eerste Donald Duck verhalen, Daan Jippes: tien jaar Het Stripschap Tante Leny, Pogo en Eric de Noorman.

106 (*f* 4,95): Hugo Prattnummer, Luck Star O'Hara, VNU-story III, jaarlijkse stripdoorsnede, Pogo, Eric de Noorman.

107/108 (*f* 4,95): kapitein Rob, Pieter Kuhn, kapitein Robmusical, Evert Werkman, Eric de Noorman en Smurfen...

109/110 (*f* 4,95): Eppo-special, Henk Kuijpers (Franka), Bert Bus, René Follet, Peer en Uco, De VNU-story IV, kritiek op vooroordelen strips, Kuifje in Zwitserland, Pogo en Eric de Noorman...

111 (4,25): Stripproduktienummer: ontstaan van strips, tekenwerk (door Matena) scenaria, lettering, inkten, inkleuring, merchandising en syndication. Kapitein Rob, Pogo en Eric de Noorman...

112/113/114 (*f* 5,95): detectivestrips, Eisner en zijn Spirit, The Shadow, Schlomo Raven, Jack Palmer (Pétillon), Loro, Jess Long, Detectivefilms, Eric de Noorman.

115 (*f* 4,25): Strips en politiek, Willem, Peter van Straaten, Behrendt, Crumb, Eric de Noorman.

116 (*f* 4,95) Centsprenten en strips, Ben van Voorn en Piet van Elk, Alain Saint-Ogan, Toonder en Plëts Bassie, Chantal Montellier, Martin Lodewijk en Eric de Noorman.

117/118 (*f* 6,50): Interview Blanc-Dumont, Jijé-polemiek, inhoudsopgave Stripschrift nrs. 85-117/118, redaktionele Top 20, 1978, een boekenspecial, Pogo afsluiting, Eric de Noorman.

119 (*f* 4,95): Lucky Luck, Morris en Goscinny, De Ballade van de Daltons, 50 jaar Kuifje, Marketing van Stripschriften op de Nederlandse markt...

120 (*f* 4,95): Science Fiction met Leloup, Arman en Ilva, Dick Matena en Enki Bilal.

121 (*f* 4,95): Berni Wrightson, de horrorstrip op zijn best. De striphandel. De Stripkatalogus.

122/123 (*f* 6,50): Willy Vandersteen, Jerom, De blauwe reeks, Suske en Wiske wegwijzer.

124 (*f* 4,95): Palacios, strips op z'n Spaans, Noel Sickles, Stichter v.d. Caniffschool.

125 (*f* 4,95): Cuvelier-nummer met artikelen en herdruk, Pogo etc.

126/127 (*f* 6,50): De strips van Claire Bretécher, Ralph Bakshi, de animatieman.

128 (*f* 4,95): Guido Crepax en Valentina.

129/130 (*f* 6,50): Al Capp (1909-1979), Li'l Abner, Vakbond voor striptekenaars, Jacques Tardi.

131 (*f* 4,95): Dick Tracy, The Studio, Jeff Jones, Mike Kaluta, Berni Wrightson.

132 (*f* 4,95): Engelse dagbladstrips: Andy Capp, Jeff Hawke, Garth, Jane, The Perishers, Romeo Brown.

133 (*f* 4,95): Joost Swarte, Droomprijsvraag, Rose, Enquête.

134 (4,95): Beeldverhaal in de oorlog, Het beest is dood, Striphelden trekken ten oorlog.

135/136 (*f* 6,50): Willy Vandersteen artikelen, Klassieke strips uit Sprint, Blueberry, Jordaan.

137 (*f* 4,95): De kleine uitgevers, Rijperman, Yendor en Espee, De Vrije Balloen 5 jaar, Uderzo drinkt toverdrank.

138 (*f* 4,95): De familiestrips: Familie Snoek, Blondie, familie Doorzon, Jan, Jans en de kinderen, Prins Valiant.

139/140 (*f* 6,50): Theo van den Boogaard, Martin Lodewijk, Zweedse Strips.

141 (*f* 4,95): Daan Jippes naar Disney Studio's, Rostrum, Minitoe, Kapitein Rob + Romeo Brown.

142 (*f* 4,95): Droomprijsvraag, Dick Matena's witte kerst, The Empire strikes back, Indeks, Top-twintig.

143 (*f* 4,95): Amsterdam in strips, Kuifje voor het Amsterdamse gerecht, Lucca 14, Del Castillo.

144 (*f* 4,95): 1984, Ravian, Stripalbumkopers onderzocht, Prikkebeen.

145 (*f* 4,95) Frank Frazetta's Fantastische Wereld, 25 jaar Yrrah, Enki Bilal, Mort Walker: Sam's Strip

146/147 (*f* 6,50): Floc'h, Dominique Hé, Terug naar de Klare Lijn.

148 (*f* 4,95): Robert Gigi, Scarlett Dream, Het gezicht van Eppo.

RUILADVERTENTIES

Gevraagd Pep per nr. 34 1969. Nuesink, Langestr. 2, Deventer, tel. 05700-12410 na 6 u.

Ik geef *f* 20,— per stuk voor Robbie nr. 53-56-59, Sigurd 2e reeks nr. 11-29-56. En Kit Carson *f* 15,— nrs. 1-2-3-4-6-7-8-10-11-12-13-14-15-18-19-20-22-23-24-27-31-40-85, Fred Penner 7-26-54, Onbekende Stille 2-3-7-12-71-82-83-85-88-96-97-100. En *f* 25,— voor Tarzan Ath de nrs. 15-16-54 en voor Heroic *f* 20,— nrs. uit de jaargang 8-9-11-12, Ruimtevaart nr. 7, *f* 25,— voor Blonda de pantervrouw. Tel. Holly Hasenbos 030-888731 + 314060, Constant Erzaystr. 20[II].

Gevraagd Suske en Wiske l.p. de 'Gouden lokomotief'. Tel. 04930-15318

T.k. partij strips w.o. Tarzan-Korak Classics bijna compleet. Timoer 1e druk compleet. Ouwe Wiek ± 15×. Verder nog vele losse albums Lucky Luke ± 45, oorlog classics ± 200. Karl May ± 50×. Gevr.: DD weekblad 1952: 2-6-10, 1953: 1. Lillyput uitgaven; Mickey Magazine. Losse nrs. Wie kan mij helpen aan wat Disney tekenfilms op video. Elk systeem. 01873-2425.

Te koop zeer veel strips: o.s. Bommel, Harde Lombard Curiosa, Oberon, zw/w, Kuifje. Nieuwstaat. 020-725933.

Aangeboden: o.a. Spel Revue knipsels telegr. v.n. 1941 t/m 1945. Weekblad k.z.v. 1945 t/m 1956 Robbedoes banden 1 t/m 158. Gevraagd: Rikki en Wiske Janmaat en Sinjoor Kuifjes. 035-233374.

M. Vermeulen, Wingerdstr. 22, 6641 BW Beuningen (Gld.). Wie wil mij helpen; ik verzamel Lilliputboekjes zoals Akim-Tibor enz., wat ik zoek is Raka. Ik wil wel ruilen of er goed voor betalen. Wie helpt mij??

STRIPSCHRIFT

nr. 158 – 16e jaargang, 1982

Uitgegeven door Vonk/Uitgevers B.V. voor Het Stripschap, Nederlands Centrum voor Belangstellenden in Strips, goedgekeurd bij K.B. 30 sept. 1968.

Redaktie: Postbus 15268, 1001 MG Amsterdam (020-250975).

Uitgever: Vonk/Uitgevers B.V., Postbus 420, 3700 AK Zeist, tel. 03404-52292 (ná 17.00 uur: 030-791496), telex 70042.
Advertenties: Vonk/Uitgevers B.V., Postbus 420, 3700 AK Zeist, tel. 03404-52292, tst. 24.

Klachten over bezorging, adreswijzigingen en inlichtingen over abonnementen uitsluitend via Postbus 420, 3700 AK Zeist.

Redaktie: Hans van den Boom, Kees de Bree, Har Brok, Jac Drewes, Rob van Eijck, Hans Frederiks, Peter de Raaf.

Vaste medewerkers: Annelies Heidstra, Wim van Helden, Rob Møhlmann, Nico Noordermeer, Ernst Pommerel, Jan Smet, Hennie Wesseling, Rein van Willigen.

Omslagtekening: François Bourgeon.
© 1982 Glénat.

Lay-out: Ad Vredenduin.

Stripschrift is verkrijgbaar:

- via een lidmaatschap/abonnement à *f* 55,—. Postgiro 1513000 of bankrekening 42.11.38.114, beide t.n.v. Het Stripschap te Amsterdam.
- via een abonnement (jan. t/m dec.) à *f* 45,— (buitenland *f* 54,50)
- via een CJP-abonnement à *f* 40,50
- losse nummers (ook verkrijgbaar in de boekhandel) à *f* 5,25. Dubbele nummers *f* 7,—. Postgiro 209948 t.n.v. 'Stripschrift' te Zeist.

Houders van een CJP-paspoort dienen zich via hun CJP-buro op te geven.

Lopende (bestaande) abonnementen kunnen eerst worden omgezet in het komende kalenderjaar.

Abonnementen op Stripschrift, opgegeven in de loop van een kalenderjaar, omvatten alle in de desbetreffende jaargang te verschijnen nummers.

Distributie voor België: Standaard Uitgeverij, Postbus 212, Belgiëlei 147a, 2000 Antwerpen, tel. 031/39.59.00.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Stripschrift en auteurs.

De verantwoordelijkheid voor de geplaatste artikelen berust bij de auteurs.

ISSN NR. 0165-845

Druk: Vonk Zeist.

Redaktioneel

Wordt de strip wel ooit volwassen?

Deze maand mocht de vaderlandse strip zich in een nieuwe doorbraak naar de officiële erkenning verheugen. Het boekenweekgeschenk was ditmaal na 25 jaar novellen, verhalen en gedichten een stripverhaal! En van wie anders natuurlijk dan van Marten Toonder, die al vele jaren erkenning geniet als literator, naast zijn erkenning als grootmeester van het Nederlandse beeldverhaal. Toonder zelf wilde desgevraagd door Sonja Barend nog geen keuze maken tussen één van beide kwalifikaties. Reden voor de redaktie van Stripschrift om haar jarenlange stilzwijgen over Toonder maar weer eens te doorbreken, vooral ook, omdat hopelijk dit najaar de Tom Poes-tekenfilm de bioscopen zal bereiken. Rein van Willigen sprak met Marten Toonder over de film en andere belangwekkende zaken.

Of het nu wel om een definitieve volwassen status van het beeldverhaal gaat valt echter te betwijfelen. Eén van de redakteuren vermocht bij een erkende boekhandel bij de aankoop van een aantal stripalbums maar ternauwernood het gratis boekenweekgeschenk verkrijgen. Strips zijn immers geen boeken! Een bekend stripboekuitgever bestookte de boekhandel met een manifest, waarin wordt aangeraden om Wolkers, Mulisch en De Jong maar in een klein hoekje te zetten en de winkel te vullen met stripalbums. Dat zou de benarde positie van de boekhandel in het algemeen terstond in het tegendeel doen verkeren! Een in stripkringen niet onbekend persoon werd door zijn baas ontslagen, onder andere omdat hij op zijn werk wel eens met strips bezig zou zijn geweest! In tijden van krisis blijft de strip een dubieuze positie innemen.

Tijdens de ekonomische krisis in de jaren dertig in Amerika vluchtte het volwassen lezerspubliek in de zogenaamde 'Eight-pagers', korte sex-avonturen van bekende striphelden. Nu na het proces rond het Kuifje-plagiaat in Nederland de weg vrij lijkt gemaakt voor dergelijke bewerkingen van de officiële strip, lijkt er hier ook een hausse op komst in dit soort werkjes. De sex-avonturen van Suske en Wiske mogen zich in een warme belangstelling verheugen van jong en oud. Verschillende erkende Nederlandse tekenaars zien hierin nieuwe mogelijkheden voor hun vak, waarbij niet alleen de sex, maar ook politiek belangrijke onderwerpen in persiflages aan bod komen, zoals de werkloosheid en het kraken. Voor striefhebbers om van te smullen, maar wel de juiste weg naar erkenning en volwassenheid?

Jac Drewes

In dit nummer:

Marten Toonder, *interview door Rein van Willigen* pagina 4
François Bourgeon, *een interview* pagina 10
Comicana, *striplessen van Mort Walker* pagina 14
Jean-Louis Floc'h, *Interview door Har Brok* pagina 18
Boeken in het kort pagina 26
De Zeven van Zeveneken, *bespreking door Rob van Eijck* pagina 28
Poststriptum, Nieuws, Stripschapspagina... pagina 29

door Rein van Willigen

Marten Toonder: Zeg nu zelf

De manier waarop het boekenweekgeschenk van dit jaar, 'De andere wereld' geschreven door Marten Toonder, begint is nu al legendarisch. Onsterfelijke zinnen die zowel de evolutieleer als het scheppingsverhaal totaal overbodig maken. Het zijn de woorden van Bommel die de wetenschap versteld doen staan: 'Het is in mijn familie erfelijk om geen kinderen te krijgen, maar als ik een zoon had, zou ik hem zeker lezen hebben geleerd. Daar heeft men zijn hele leven wat aan, want goede boeken zijn als parels, die diep in het gemoed wortel schieten en goede vruchten dragen.'
Dit boekenweekboek heeft de periode van absolute stilte rond de persoon van Neerlands meest literaire stripmaker drastisch doorbroken. Kranten, tijdschriften en zelfs de televisie zijn op hem gesprongen als gold het de ontdekking van een nieuw talent. Maar hoe aardig de interviews soms ook waren over één ding werd nauwelijks gerept: Toonders avondvullende tekenfilm die eind van dit jaar in roulatie zal gaan. Rein van Willigen sprak met de man die een kunst heeft gemaakt van het spelen met archaïsche woorden en die nu het publiek wil veroveren door middel van het witte scherm.

DE TEKENFILM

Hoe is het idee gekomen om na dertig jaar weer aan een Tom Poes tekenfilm te beginnen?
Het idee heb ik zelf al heel lang gehad. Ik heb het echter nooit helemaal rond kunnen krijgen. Het is een enorm kostbare onderneming.
In de jaren vijftig was ik met de Nederland-Film van Frits Strengholt, in combinatie met anderen, waaronder de regering, al een heel eind op weg. Ik had zelfs al een geschikte ruimte gehuurd (Hotel de Hout, in Haarlem).
Maar Strengholt is helaas vroegtijdig gestorven en die hele zaak is van de baan geraakt.

Geeft de financiële kant de grootste problemen?
Het maken van een tekenfilm kost heel wat meer dan een gewone speelfilm; het loopt in vele miljoenen en die zijn in Nederland moeilijk te vinden.
Nu is het zover rond, dat hij gemaakt kan worden. Het initiatief kwam in dit geval van Rob Houwer. Die schijnt al lang met het plan rond gelopen te hebben. Hij was een beetje een Tom Poes fan. Op een gegeven moment zag hij de financiële mogelijkheden en heeft mij toen benaderd. En na al die jaren voelde ik er nog even veel voor.

Wat is uw inbreng in de film? Ik mag aannemen dat u het verhaal maakt en de modelsheets controleert?
Ik ben er enorm bij betrokken. Er gebeurt niet veel wat ik niet zie. Dat is natuurlijk erg prettig omdat we een ploeg hebben, die ik gedeeltelijk goed ken (Ben van Voorn, Bjørn Jensen, Börge Ring en John van der Meulen). Veel oude getrouwen, die de figuren goed kennen.

Stel dat, en daar gaan we gewoon van uit, deze film een succes wordt; bent u dan van plan eens in de zoveel jaar een tekenfilm te gaan maken?
Dat hangt er van af, hoe het financiëel uitpakt.
Maar als de kosten eruit gedraaid worden, dan bestaat die mogelijkheid?
Dat zeker!

Anderzijds; als u van Nederland afhankelijk bent dan redt u het nooit. Zelfs al gaat heel Nederland kijken...
Nee, dat zal niet gaan. Het moet internationaal gebeuren.

Is de film op dit moment al aan het buitenland verkocht?
De producer heeft een zegel op zijn mond. Ik weet het niet, dat is Houwer zijn zaak. Hoe die werkt weet ik ook niet!

Zijn Ollie Bommel en Tom Poes over de grens wel zo bekend, dat er belangstelling voor zou kunnen zijn?
Op dit moment zijn ze het meest bekend in Scandinavië, Denemarken, Frankrijk en Duitsland.
Theoretisch is het dus mogelijk!
In Engeland heeft hij een tijdje gelopen, maar daar is de taal altijd een probleem geweest.

De strip rust ook op de taal!
Zoals hij in de krant loopt wel. In film is dat minder.

Een film over de voor- en tegenspoed van een heer...

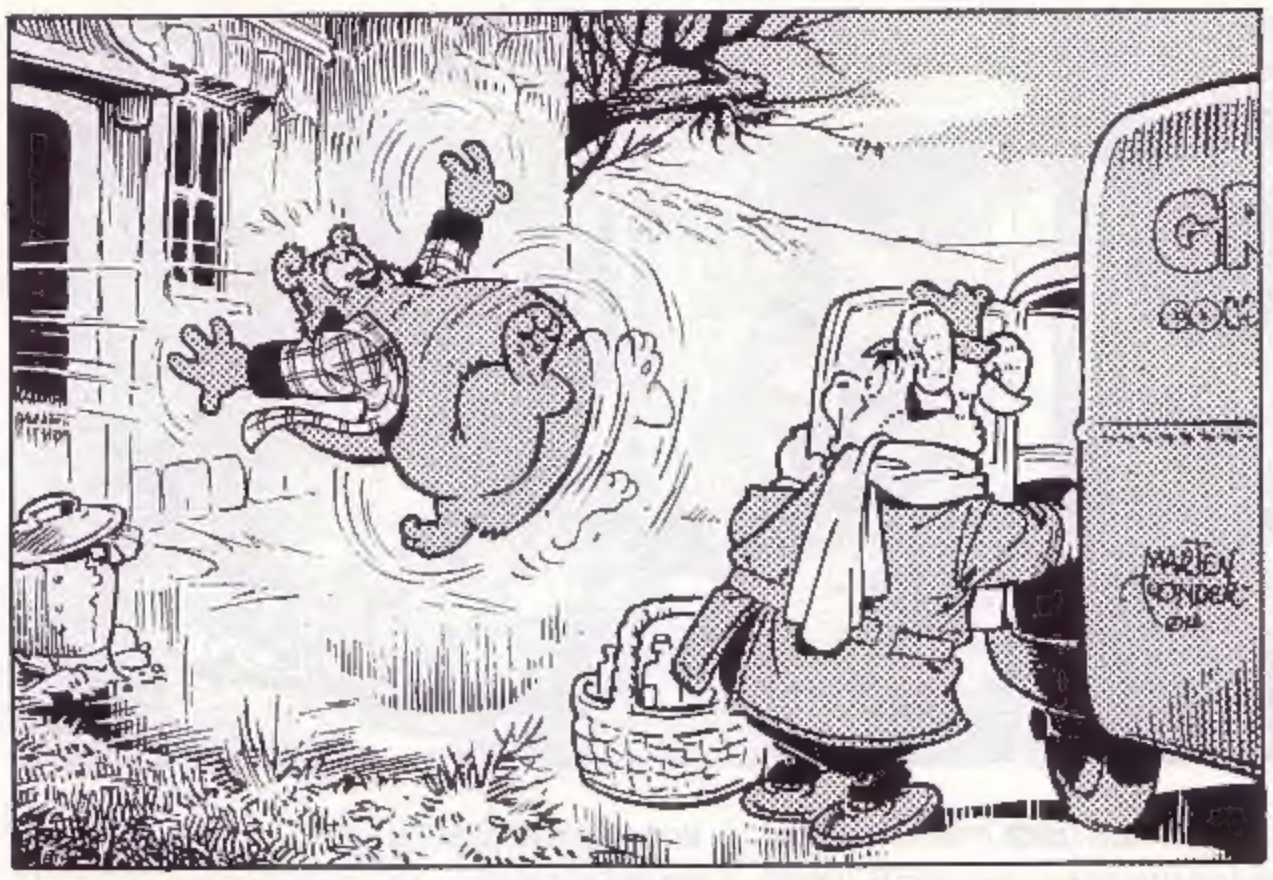

een monsterproduktie in de traditie van O.B. de Mille...

Hoe zou u zichzelf willen noemen: schrijver, illustrator of striptekenaar?
Dàt is een gewetensvraag! Moeilijk te beantwoorden. Ik ben begonnen als tekenaar; ik noemde mezelf altijd illustrator èn ik ontdekte dat ik schrijven erg leuk vond. Toen kwam er een periode dat ik het tekenen ontzettende onzin vond; ik schreef veel liever. Maar zonder dat je er bij stilstaat, ontdekte ik dat het een éénheid was. Het hoort bij elkaar.
Het is geen bewuste keuze. Ze hebben wel eens gezegd: 'Je voelt je nu te goed voor tekenaar. Je gaat jezelf als auteur uitgeven...'

Ik geloof, dat mensen die dat zeggen maar al te graag etiketjes plakken!
Neem nu de film: Bewust of onbewust bent u voor een steeds volwassener publiek gaan schrijven...
...onbewust...

De tekenfilm daarentegen, zal voor een iets jongere groep zijn.
Is dat moeilijk?
Nee, het filmverhaal is zo, dat het voor alle leeftijden bestemd is. Zéker niet alleen voor kinderen. Toen Disney nog leefde, trok hij zich daar niets van aan, zodat bijvoorbeeld *Snowwhite and the seven dwarfs* niet voor alle leeftijden werd toegelaten (de scène waarin de boze stiefmoeder in de heks veranderd was destijds, 1939, zo eng, dat de keuring hem niet geschikt achtte voor kinderen onder de veertien jaar; later werd hij echter alle leeftijden – dit wat betreft Nederland – RvW).
Tegenwoordig is die belemmering vervallen, en nu lopen zijn films in de matinees, de kinderprogramma's.
Dat is een grote strop. Na zijn dood is de Disney-groep aan concessies gaan doen...

Of ze gaan juist de andere kant uit. Het wordt zo griezelig en angstaanjagend dat het niet meer voor kinderen is. Ze hebben zelfs een film (The watcher in the wood) uit roulatie gehaald...
Precies, dat is verkeerd!

In uw geval houdt u dus niet één vinger, maar de gehele hand in de pap?
Dat ben ik met u eens. Maar, dit zijn alleen maar dingen die je je voorstelt, waarvan je probeert ze te bereiken en of het lukken zal weten we niet.

Maar als je erachter staat, lukt het altijd wat makkelijker?
Dat wel. Je weet wat je doet.
Vandaar dat de taal in een film, ook om redenen van het buitenland, het belangrijkste zal zijn.

Gaat u voor deze film van de Engelse taal uit?
We zijn van de Hollandse taal uitgegaan. Ik heb altijd de Engelse taal in mijn achterhoofd.

In Ierland spreekt u Engels?
Ja. In Ierland ben ik me pas bewust geworden, dat Engels ook totaal anders is dan Nederlands. Ik heb ontzettend veel probeersels gedaan om goed Engels te krijgen, maar het is een andere gedachtenwereld, met andere uitdrukkingen en zinsbouw. Wat ze hier aardig vinden, vinden ze daar niet aardig. Dat begrijpen ze gewoon niet.
We hebben wel veel pogingen gedaan om een goede Engelse vertaling te krijgen.

Hoe ondervangt u zo'n periode?
We hebben de film zo gemaakt, dat woordspelingen geen hoofdrol hebben. De woorden, de strekking van het verhaal, kortom alles is vertaald in beelden. Het woord op zichzelf is bijzaak. Zo hoort het ook bij een film. Zeker bij een tekenfilm.

Is het al bekend wie de muziek schrijft?
Waarschijnlijk Joop Stokkermans!

Gaat er het één en ander gebeuren op het gebied van de merchandise?
Dat is wel de bedoeling, maar we willen dat wel een beetje in de hand houden.

Dus geen ijslollies in de vorm van heer Ollie, want dan krijg je ongelikte beren...
...merchandise is levensgevaarlijk...

Ja, dan behoef je je de Smurfen maar voor de geest te halen; die zijn wat dat betreft gehandicapt!
Ja, die zijn met recht gehandicapt.
Die zijn haast vermoord...
Jammer...

Ik wil niet direct zeggen, dat u opgesloten zit in Ierland, maar u hebt zich toch, in de zestiger jaren, een beetje losgemaakt van de studio. Nu bent u, wat de studio-activiteiten betreft weer terug in het volle leven.
Is dat niet moeilijk?
Ik ben er nooit uitgeweest hoor...

Maar het is anders?
Op mijn 55ste was ik helemaal zakenman geworden. Creatief gezien deed ik helemaal niets meer. Ik zat alleen met

...opgenomen op oogstrelende lokaties in binnen- en buitenland...

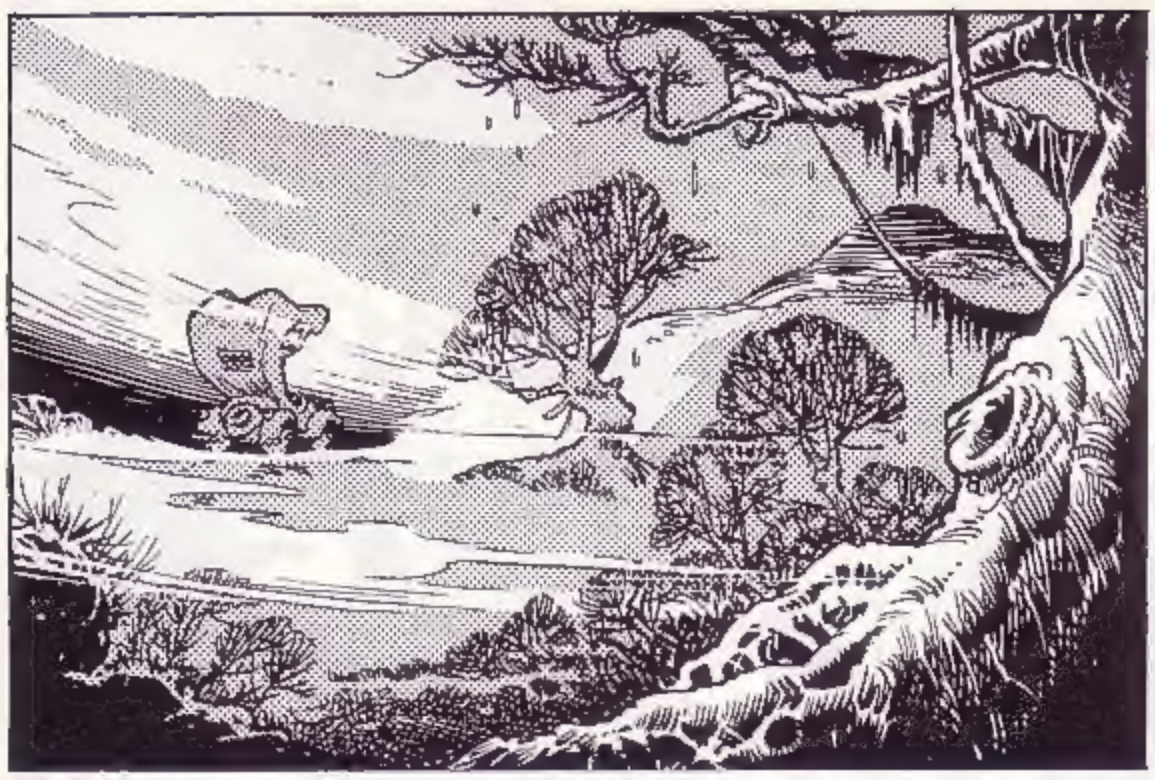

Een epos, waarin een heer het nodige leed niet bespaard wordt...

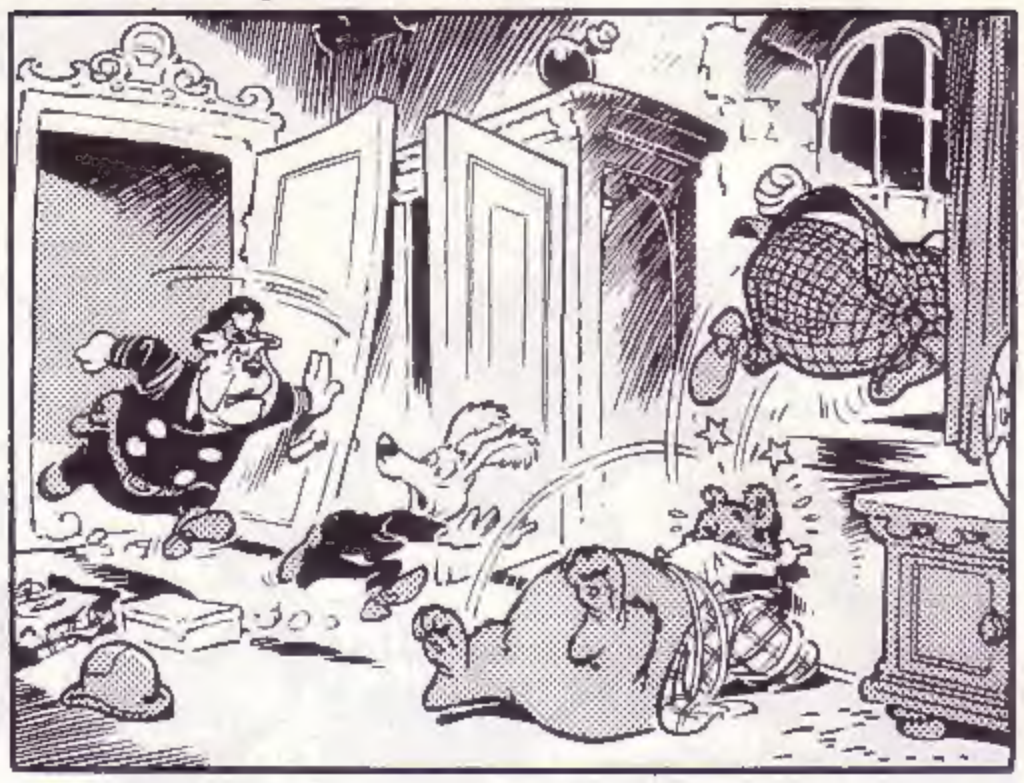

de geldzorgen en de organisatie. Toen was het al even moeilijk in de filmbusiness als nu. De Nederlandse t.v.-reclame was er nog niet, dus voor het maken van spotjes waren we aangewezen op Duitsland en Engeland. Daar moesten we van bestaan. Een grote groep van ruim 50 man. Je bent er dus voor verantwoordelijk dat er steeds werk moet zijn. Maar het verzorgen van dàt werk is zoveel, dat jezelf niet meer werkt. En ik vind zaken doen geen werk.

Dan word je een soort manager!
Zo is het. En dat is de reden geweest, dat ik zei geen zakenman te willen blijven. Ik wilde weer gewoon gaan schrijven of tekenen of een beetje verhalen vertellen. Het toeval wilde – of het lot, het kârma – dat ik mensen ontmoette die op dezelfde manier over film dachten. Bert Kroon bijvoorbeeld, ik weet niet of u die kent, maar hij is door en door filmman. Een goede opvolger, die goed kan organiseren en zaken kan doen. Hij is zeer creatief, maar ik begin te merken, dat het zaken doen ook bij hem het creatieve gedeelte wel eens in de weg staat.

Dus u zoekt, eventueel, naar nieuw talent?
Alsmaar door.

Voor een produkt zoals deze tekenfilm zijn nogal wat mensen vereist: Tekenaars, regisseur(s) etc. Hoe komt u daaraan?
Harry Geelen (de regisseur) was al bij de zaak. Het is een voortreffelijke vent.
De kern, bestaande uit mensen die al jaren voor de Studio's werken, werkt als een magneet. Dat trekt mensen aan. Bjørn Frank Jensen is de animationregisseur, die reeds in de vijftiger jaren op de studio kwam. Ben van Voorn is achtergrondontwerper; een man waarmee ik meer dan 30 jaar heb samengewerkt.

Is het geen vreemd idee, dat er op dit moment mensen zijn die meer Bommels hebben getekend dan u zelf?
Dat is volkomen waar, want we zijn al een eind op streek. Meer dan de helft...!
Onlangs, op de zaak, drong het ineens tot me door. Al die voor mij onbekende mensen, die daar zitten te tekenen. Alles hangt vol met die figuren, dat is... Het is een beetje magisch.

Hebt u geen neigingen om zelf achter de tekentafel te gaan zitten en te gaan animeren?
Ik heb dat gedaan, maar ik merk nu wel, dat het een vak is, dat je alsmaar moet beoefenen. Ik ben er helemaal uit. Ik zou niet graag meer achter de tafel zitten. Wel in het begin voor het vaststellen van de karakters en te kijken hoe ze in elkaar zitten.
De karakteristieken die kan ik natuurlijk wel tekenen, maar ik ben geen animator. Niet meer!

Geeft het nog technische problemen? Ollie heeft hele korte pootjes. Zo hoorde ik van Börge Ring dat de hoed van Bul Super altijd aan een bepaalde kant zit, van welke zijde je hem ook ziet!
Precies, dat zijn enkele van die tere punten.
Je kunt altijd wel een beetje triefelen; dat is bij een tekenfilm heel makkelijk.

Van de ene kant wel, maar het zijn natuurlijk bestaande figuren, die terwille van de tekenfilm geen geweld aangedaan kunnen worden.
Dat bedoelde ik met die karakteristieken. Je moet altijd zorgen, dat hij er zo en zo uitziet.

Hoe worden de ruitjes op de jas van heer Ollie gedaan?
Die worden er echt opgedaan! In de plooien. Dat was heel moeilijk.

In uw beginperiode werden ze altijd rechtlijnig getrokken!
Ik was nogal onder de indruk van MacManus en zijn Bringin' Up Father. Die had Jugendstil, dat was helemaal versierd. Niet met de anatomie maar met de tekening mee. Dat vind ik prachtig. Het is een heel aparte stijl.

Wie zijn uw favoriete tekenaars?
Walt Kelly van Pogo bewonder ik echt. Wilson, een oude Engelse tekenaar, waarvan ik geloof dat hij hier nooit bekend is geworden. Daar heb ik veel aan te danken. En aan Dante Quinterno.

En van de Nederlanders?
Hans Kresse vind ik een geweldig tekenaar en ik heb grote waardering voor Dick Matena...

...die is naar Spanje vertrokken...
...dat hoorde ik, ja. Merkwaardig!

Iets anders. Waarom een film van Ollie Bommel en niet van b.v. Panda? Panda is mijns inziens makkelijker animeerbaar.
Bommel en Panda zijn niet te vergelijken. Panda is een kinderstrip en heeft niet hetzelfde publiek als Bommel. En wat het animeren betreft zijn alle figuren even moeilijk (of gemakkelijk). Dàt is een punt, dat weinig rol speelt.

Vind u het niet jammer dat strips als Kappie en Koning Hollewijn gestopt zijn?
Dat heb ik gedaan, toen vier strips me

Een parabel van moed en standvastigheid...

...trouw...

...en vriendschap...

te veel werden. Het is beter te stoppen als ze nog goed zijn, dan ze een afgang te laten beleven. Het was wel mogelijk om ze uit te besteden, maar dan blijft er meestal niet veel van over, omdat het dan een commerciëel produkt wordt. Panda is een uitzondering, omdat Piet Wijn een vakman is en zijn karakter helemaal aanvoelt. Maar ik ken hem dan ook al bijna 30 jaar.

Wat dat betreft bent u vrij uniek. U kunt zich het beste vergelijken met Hergé, die dat ook in eigen hand houdt.
Misschien is het commerciëel gezien dom, maar ik heb wel waardering voor wat Hergé doet.
Ik vind dat je verplichtingen hebt aan de figuren die je maakt, net zo goed als aan je kinderen. Als je er mee gaat scharrelen en gaat handelen is dat niet leuk.

DE TOONDERSCHOOL

Je hoort veel Nederlandse tekenaars klagen omdat ze niet aan de bak komen. Vooral de jongere generatie heeft dat sterk. Vroeger had je toch min of meer de Toonderschool, om het zo maar te noemen, waar je aan kon bellen en zeggen: 'Hier ben ik! Kunnen jullie me gebruiken?'.
Nu gaat dat niet meer of je moet tekenaar 'zijn'.
Het vak 'leren' is dus veel moeilijker geworden. Misschien zie ik dat verkeerd, maar als het zo is, is het dan niet jammer?
Dat is natuurlijk bijzonder jammer. Ik betreur het erg. Maar het is niet te veranderen; het is een economisch probleem. De jongeren willen goed geld verdienen, ook als ze geen produkt hebben dat goed in de markt ligt. Dus je legt er alleen maar op toe. Het is een gok. Zoals een uitgever een gok maakt als hij een manuscript accepteert.
Maar met tekenaars is dat veel duurder. Als je een strip op wilt zetten moet je tienduizenden investeren, voordat je weet of hij het zal doen. Dat gaat niet meer.
Vroeger was het anders. Als leerling begonnen ze cels te wassen. Het waren volontairs. Ze wilden graag bij ons komen om het vak te leren en daardoor werden de Studio's inderdaad een school. Ze hadden trouwens geen andere keus, want dit vak (strips en tekenfilm) wordt nergens in ons land onderwezen.

Dan kom je bij de mentaliteit terecht. Die was in die dagen anders. Ze waren bereid cels te wassen.
Zo is het.

Krijgt u reacties van mensen die zeggen een stripje te gaan maken en u daarom om advies vragen?
Dat blijft doorgaan. En dat is moeilijk, want je moet de mensen op een afstand houden. Vroeger was dat eenvoudiger, want dan kon je ze naar de zaak laten komen.

TOONDER OVER TOONDER

U bent op een punt dat u terug kunt kijken in uw leven. Bent u tevreden of hebt u er spijt van dit vak gekozen te hebben?
Nee, daar heb ik geen spijt van. Ik weet niet of ik het goed gekozen heb; dat is wat anders. Voor mijzelf is het bijzonder prettig geweest; alle kanten daarvan. Ik denk weleens; als ik be-

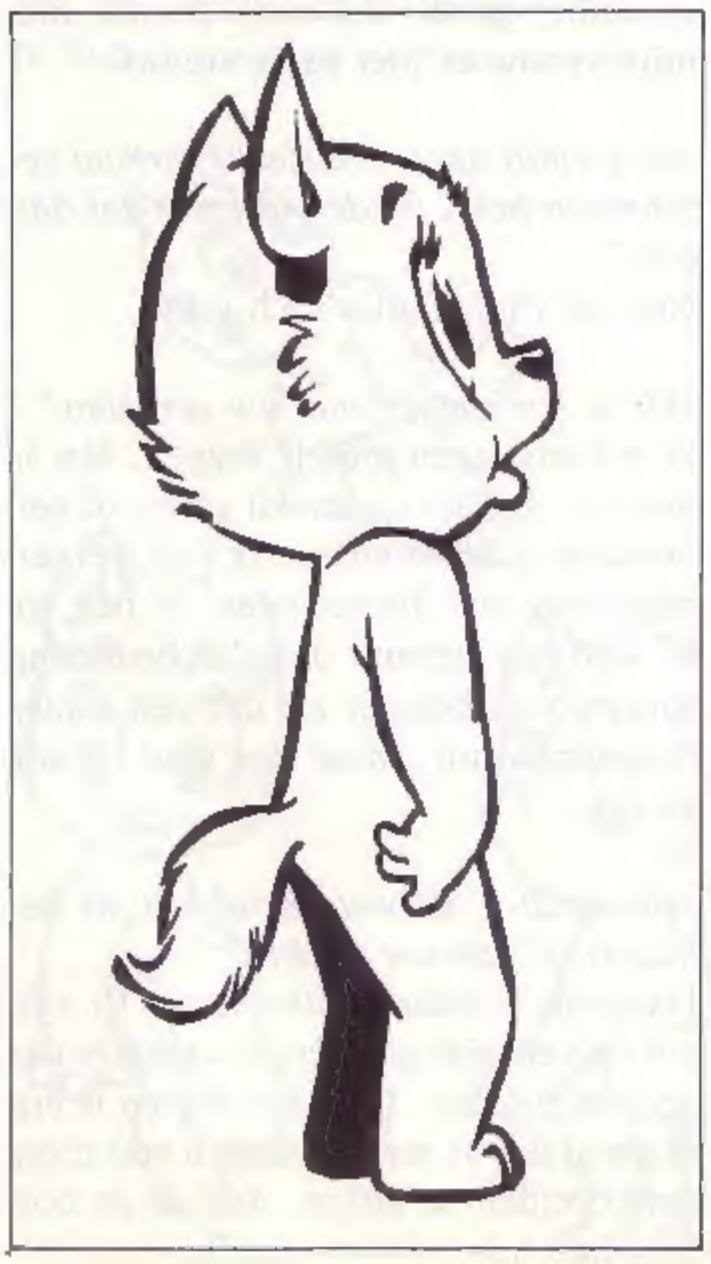

...onmacht en overmacht.

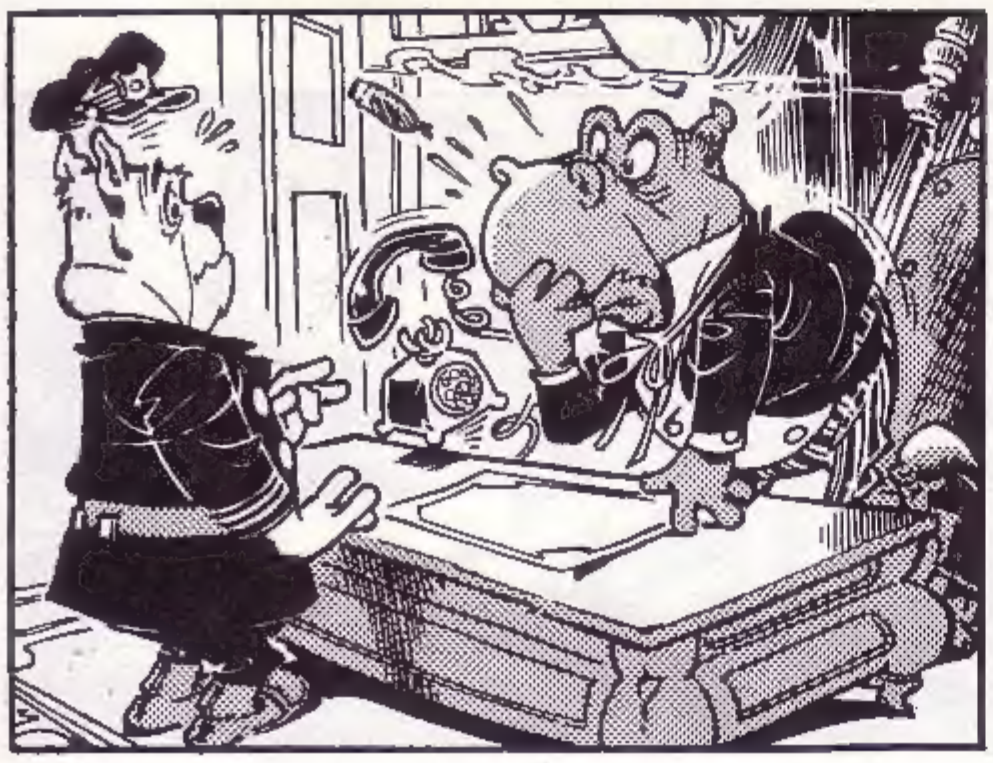

Een film met momenten van onvergetelijke schoonheid en verstilling...

gonnen was als schrijver, dan was ik misschien een goede schrijver geworden.
Maar nogmaals, zoals ik het heb gedaan, heb ik het met genoegen gedaan. Ik mag niet mopperen en eigenlijk is het vrij bevredigend.

OVER PHINY

Wat doet uw vrouw?
Ze schildert.

Het is jammer, dat ze geen kinderboekjes meer maakt.
Heel jammer. Maar zij zit anders in elkaar. Vroeger is ze begonnen als tekenares van pastels en dergelijke. Dat deed ze heel goed. Toen is ze ineens gaan schrijven en wilde niets, niets meer van die tekeningen weten.
Later is ze wandkleden gaan maken en nu schildert ze. De rest is ze gewoon vergeten. Ze begrijpt niet dat ze het ooit heeft gedaan.

Behalve het Kabouterboek (uitg. Van Goor) is het jammer dat haar boekjes niet of nauwelijks meer uitkomen.
Dat is zo. Wat dat betreft is het heel moeilijk hoor. Ik snap het niet helemaal.

Daar is ze vrouw voor!?!
Dat klinkt discriminerend. Maar ze heeft geen enkele neiging om zichzelf te laten gelden. Men kan het een gebrek aan eerzucht noemen, dat ik niet helemaal begrijp. Haar schilderijen zijn bijvoorbeeld erg goed, maar ze heeft een tegenzin om een tentoonstelling te houden.

Och, waarschijnlijk is ze gelukkig met haar schilderijen. En het is – zeker tegenwoordig – prettig gelukkig te zijn.
Ja...

OVER ZIJN WERK

Waarom komen er maar twee boeken van u per jaar uit? Ze lopen prima, dus waarom niet wat meer?
Je kunt de markt niet overvoeren.

Drie per jaar...
De voorraad is beperkt, natuurlijk!

Maar er is voorraad!
Beperkt! Als ik nu zou stoppen, kan ik nog een jaar of vijf voort.

Wilt u niet alle verhalen in boekvorm zien?
Ik wil graag proberen om het bij te houden. Zorgen dat je niet uitverkoopt: en nou is het op!

Wat is de reden dat u verhalen niet opnieuw wilt laten publiceren, behalve de eventuele jeugdzondes die u liever niet meer ziet? Of zijn er ook latere verhalen, waarvan u zegt: Nee liever niet!
Er zijn slechte verhalen bij, die ik niet in boekvorm wil laten uitkomen; dat is tenslotte het recht van een schrijver. Het noodlot van dit werk is; dat je verder moet, ook als je idee nog niet rijp is. Want als je in de krant staat moet je, dag in, dag uit. Een vrije schrijver kan een poosje vakantie nemen maar in dit vak kan dat niet, hoewel de redacties de laatste jaren zo aardig zijn om me zo nu en dan een adempauze te geven.

Het is voorgekomen, dat ik geen idee had, wanneer het verhaal uit was. Dan zette ik dus maar wat op papier zonder te weten wat het vervolg zou zijn. Op hoop van zegen. Soms lukte dat, en soms niet, en dan volgde een slecht verhaal. Geen climax en geen strekking, een nodeloos verhaal, waarin ik niets gezegd heb.

Vindt u het geen nadeel, dat ze daardoor min of meer in de vergetelheid raken?
Dat hoop ik juist!

Bent u dan niet bang, dat de illegale drukkers en uitgevers zich over deze verhalen gaan 'ontfermen'?
Het is ontzettend pijnlijk, ja. Dat zijn nare geschiedenissen en wat ik het naarste vond is, dat daar uit blijkt dat de wet zich absoluut niets van auteursrechten of zo aantrekt.

Is uw vrouw betrokken bij het maken van het verhaal of sluit u zich op met het plan een verhaal te gaan uit broeden?
Meestal wel. Het is helemaal eenmanswerk. Maar om te voorkomen, dat ik in de situatie kom waarover ik zoëven vertelde, ga ik wel eens praten met mijn vrouw of hier in de studio.

Als u vindt dat u een slecht verhaal geschreven hebt, vinden u lezers dat dan ook?
Nee, ze vinden alles toch goed!

Wilt u iets zeggen met uw verhalen?
Ik wil iets tegen mezelf zeggen. Het is niet zo, dat ik een les wil geven of een boodschap wil brengen. Ik heb wel een bedoeling met die verhalen. Ik ben me er wel van bewust dat die bedoeling soms zo verborgen zit dat een ander hem niet vindt. Maar dat vind ik niet zo erg.

Hoe vindt u 'de wetenschappelijke benadering' van uw werk?
Dat vind ik enorm interessant. Er zijn enkele verhalen geweest, waarbij ze dat gedaan hebben. De Bovenbazen is erg uitgerafeld. Je ziet dat er dan veel meer denkbeelden in zitten, dan ik er ooit gepoogd heb in te brengen...

Het sobere loflied op een Heer, in al zijn grootheid...

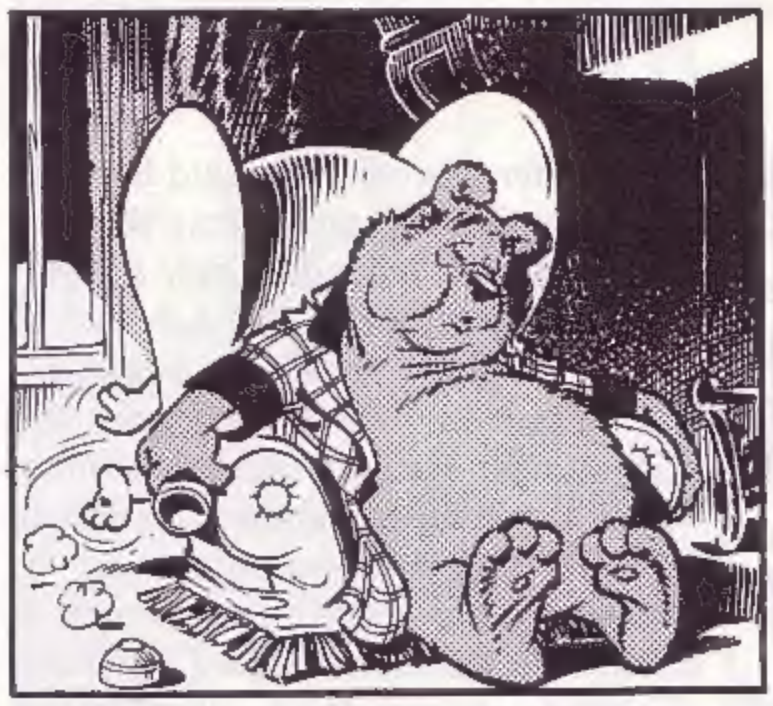

Een film waarin het recht uiteindelijk zegeviert!

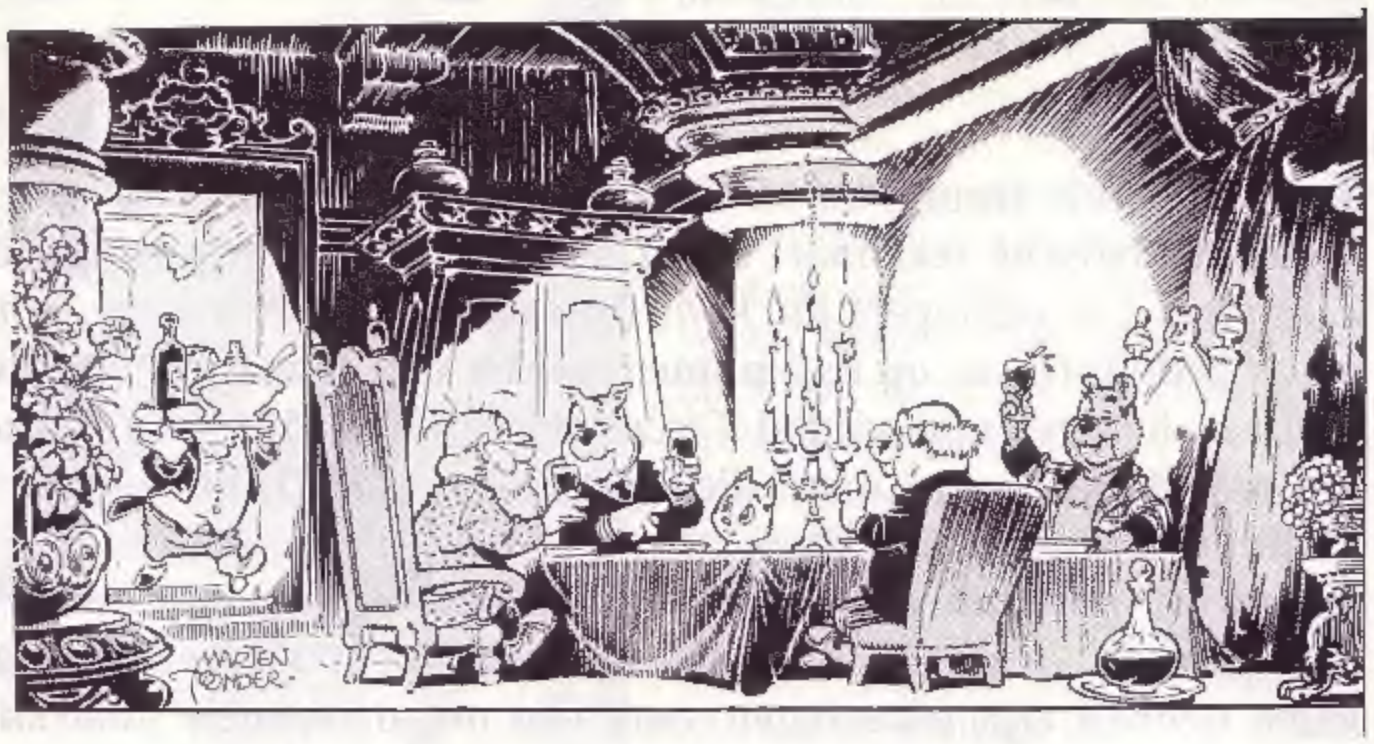

Leest u dergelijke beschouwingen wel?
Ja, ik vind ze interessant om te lezen.

Persoonlijk vind ik de markies de leukste figuur. Waar gaat uw voorkeur naar uit?
Naar Bommel toch. Ik heb dezelfde fouten die hij ook heeft.

Hij is menselijk!
Ja.

Ik hoop wel dat uw huis wat vaker heel blijft dan zijn kasteel.
Ha, ha. Dat valt nogal eens in elkaar.

U bent met Tom Poes begonnen. Ollie Bommel komt er aan gewandeld. Zo'n toevallige bijfiguur wordt hoofdfiguur. Is dat bewust?
Ja! Dat kon niet anders. Tom Poes was een commerciëel figuur.
Ik had er toen een hele massa verzonnen. Ruim 20 verschillende. Allerlei beesten en mensen; een dik mannetje, een jongetje. Alle mogelijke figuren die er maar in me opkwamen had ik geschetst. Daar ging ik de kranten en persbureau's mee af. Zij hebben Tom Poes er uit gepikt. Dat was geen verdienste van 'wat een inspiratie die Tom Poes'. Nee, het was gewoon een vorm. Daarop is een verhaal gehangen, maar ik ontdekte, na twee verhalen al, dat hij bijfiguren nodig had. Met zo'n kat alleen kom je nergens. Het is waar, dat hij commerciëel was, maar hij was de eerste en alle mogelijkheden van deze nieuwe manier van vertellen moesten nog gevonden worden.
Daardoor kwam Bommel erbij. Ik beschouwde hem alleen als bijfiguur, die, zonder dat ik het gewild of gepland had, de hoofdrol nam. Doordat Tom Poes zo'n bedachte figuur was heeft hij ook geen karaktereigenschappen.

Herkent u zichzelf in één van de figuren?
Het zal wel dat anderen mij er in herkennen. Ikzelf herken mij er niet in, dat wil zeggen, de figuren zijn natuurlijk van mijzelf.

Tot slot: Kent u het boek Striptease, waar de Bommelpersiflage in staat?
Ja, dat ken ik.

Persoonlijk lijkt mij dat nog erger dan een illegale uitgave!
Dat vind ik ook. Ik ben het helemaal met u eens.

Is daar niets tegen te doen?
Helemaal niets.

Het is toch wel raar dat u over uw eigen figuren niets te zeggen hebt!
Ik vind het bijzonder onaangenaam. Onbeschoft liever gezegd... ■

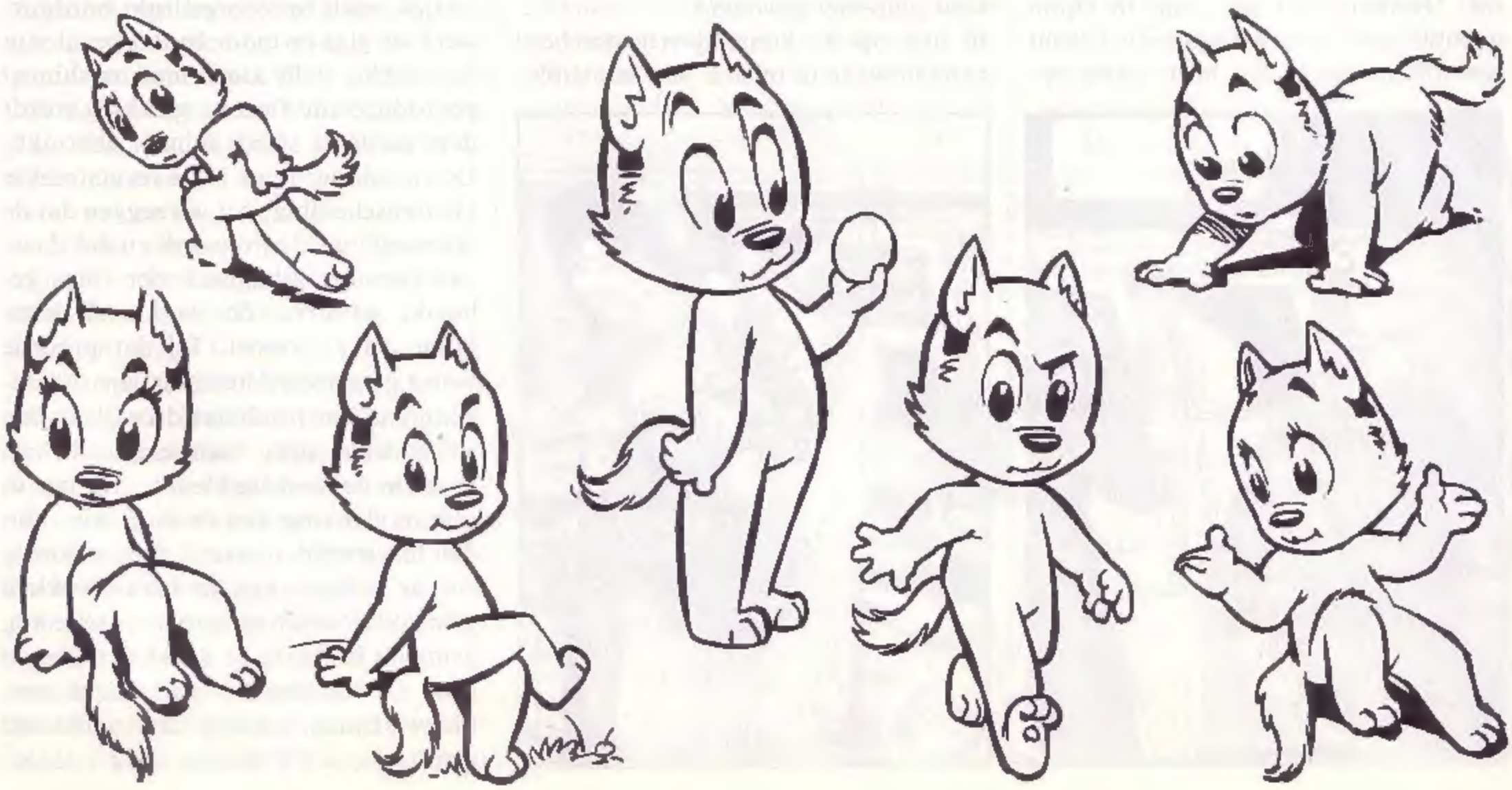

François Bourgeon

Toen François Bourgeon in 1980 in Angoulême de prijs voor de 'beste realistische tekenaar' kreeg, zat hij al vrij stevig te paard. Zijn strip *Les passagers du Vent* (in ons land *De Kinderen van de Wind* gedoopt) was op dat moment al een van de meest suksesvolle strips in het stripmaandblad *Circus*, terwijl ook zijn strip *Brunelle et Colin* (Beatrijs en Coen), die hij voor het blad Djinn tekende het in album goed bleek te doen.
Het meest markante aspekt van de strips van Bourgeon is beslist het kleurgebruik, waaraan duidelijk veel aandacht besteed is. Daarnaast hebben zijn tekeningen vaak een nogal sensuele uitstraling, die ongetwijfeld bewust door Bourgeon opgeroepen wordt.
François Bourgeon houdt ervan goed doortimmerd werk af te leveren. Zelfs gaat hij zover belangrijke dekors (het zeilschip uit 'Het meisje in het want', of Handelspost Juda) op schaal na te bouwen om te zien of alles klopt.
Een gesprek met een van de meest gevierde Franse tekenaars van dit moment.

– *Kunt u een korte samenvatting geven van uw carrière als striptekenaar?*
Ik ben begonnen voor Bayard Presse te tekenen in het blad **Lisette** dat in maart '73 werd opgeheven; daarna voor uitgeverij Fleurus in **J2 Magazine** (de voorloper van **Djinn**), vervolgens voor **Djinn** en **Fripounet**.
Daarnaast heb ik vor **Pif** gewerkt en heb ik illustraties gemaakt voor de boekenreeks 'la Bibliotheque Verte'. In die tijd heb ik ook een kompleet album getekend, 'Maitre Guillaume, le batisseur de Cathedrale', dat echter niet in de handel is geweest. Het is pas met 'Beatrijs en Coen', dat in Djinn gepubliceerd werd en waarvan Glénat een album uitgaf dat mijn series een beetje begonnen te lopen. Op dat moment stelde **Circus** mij voor de reeks 'De Kinderen van de Wind' te starten. In het begin liep ik niet erg warm voor het idee zelf de tekst te schrijven, maar omdat ik graag iets over zeezeilen wilde tekenen en ik aangemoedigd werd door enkele vrienden heb ik de sprong gewaagd wat resulteerde in het eerste verhaal 'Het meisje in het want'. Daarna volgden 'Het Gevangenisschip', 'Handelspost Juda' en binnenkort 'Het uur van de Slang'.

– *Van oorsprong heeft u een opleiding voor glazenier gevolgd?*
Ik heb op de kunstnijverheidsschool gezeten waar ik in drie jaar het diploma meester-glazenier behaald heb. Na de door mijn militaire dienst verloren tijd heb ik een maand of zes, acht bij een glazenier gewerkt, ik heb geprobeerd een eigen zaakje te beginnen, eerst alleen en later samen met een vriend, maar dat is niet gelukt. Je moet weten dat de mogelijkheden in dat vak tamelijk beperkt waren en dat ht restaureren van glas-in-lood-ramen in die tijd slechts toevertrouwd werd aan gevestigde namen. Bovendien bestond er nauwelijks een samenwerking met architekten.

– *Is die opleiding van belang geweest voor uw vak als tekenaar?*
Door mijn werk aan glas-in-lood-ramen ben ik er als vanzelf toe gekomen aan de kleuren aandacht te besteden, en dat minstens zoveel als aan mijn tekeningen. Zo bekeken is er zeker invloed geweest, maar voor wat betreft het tekenwerk ben ik er minder van overtuigd dan men geneigd is te zeggen.

– *Hoe kleurt u uw tekeningen in?*
Er zijn twee technieken mogelijk. Bij de ene, de oudste, geef je kleuraanwijzingen met kleurpotlood of krijt op een doorschijnend veld dat op de tekening ligt. Die aanwijzingen zijn voor de 'inkleurders' op de drukkerij. In extremis zou de rol van de tekenaar kunnen bestaan uit het aangeven van cijfertjes, zoals op voorgedrukt borduurwerk of glas-in-lood. In dat geval zijn het vlakke, volle kleuren of machinaal geproduceerde rasters; gelukkig wordt deze methode steeds minder gebruikt.
De tweede techniek is de rechtstreekse kleurenscheiding, dat wil zeggen dat de tekening ingekleurd wordt en dat daarvan door de lithograaf vier films gemaakt worden. Zo werkte ik voor Djinn en Fripounet. Bij dat procede wordt geprobeerd het zwart apart te selekteren. Dat resulteert dikwijls in een te nadrukkelijke aanwezigheid van zwart in de donkere kleuren, of juist in een vervlakking van de zwartlijn. Om dat te vermijden wordt tegenwoordig van de techniek van het **blauwdrukken** gebruikt. Nadat de zwartwit-tekening gemaakt is maakt de drukker daar een film van en daarna een afdruk met blauwe lijnen, waarop dan ingekleurd wordt. Zo werk ik ook voor Glénat.

Het is niet helemaal vierkleurendruk; eigenlijk is het meer driekleurendruk plus zwart. Werken op blauwdruk is het gemakkelijkste, op voorwaarde dat de blauwdruk van goede kwaliteit is, niet te flets. Bij Lisette, maakten ze hopeloze blauwdrukken, met een spiegelglad oppervlak waarop zelfs gouache-verf niet bleef zitten. Ik heb er afschuwelijke herinneringen aan overgehouden, net als mijn vrouw die me van tijd tot tijd hielp met inkleuren.
Meestal werk ik met gekleurde inkten, soms met gouache. Inkt heeft als voordeel dat het het blauw niet overdekt, je blijft de lijn zien.

– *Hoe lang werkt u aan een pagina?*
Afgezien van het scenario doe ik zo'n twee, twee-en-een-halve dag over een pagina en een dag over de kleuren. In 'De Kinderen van de Wind' gaat meer tijd zitten dan destijds in Beatrijs en Coen, uiteraard.

– *U bent nog een tijd voor* **Fripounet** *blijven werken, maar we hebben de indruk dat u grafisch niet zo uit de voeten komt als in* **Circus**?
Het is niet zozeer een kwestie van wel of niet grafisch uit de voeten te komen. Ik had graag een jeugdserie willen voortzetten, ik vind kinderen een prettig publiek. Het probleem met uitgeverij Fleurus lag ergens anders. In 1974 kreeg ik 400 francs per pagina, in 1980 500. Vanzelfsprekend liep daarmee het tekenwerk terug in kwaliteit, want ik moest steeds sneller tekenen.
Josselin, met wie ik heb samengewerkt toen hij hoofdredakteur was van Djinn, wilde voor **Historique** méér gaan betalen. Toch heb ik er maar één illustratie voor gemaakt, omdat ik toen voor Glenat kon gaan werken.

– *Is De Kinderen van de Wind de strip die u momenteel het liefste tekent?*
Ja, zondermeer!

– *Maakt u uw scenario's het liefste zelf of werkt u liever met scenaristen en in dat geval, hoe is uw samenwerking met hen?*
Ik prefereer zondermeer mijn eigen teksten te schrijven. Allereerst moet je iemand vinden met wie je kunt samenwerken en als 't iemand is met veel talent is de kans groot dat hij naar het televisie- of filmbedrijf vertrekt. Een tekenaar wordt al slecht betaald, maar voor een scenarist is het nog erger. De TV en de film zijn wat dat betreft veel motiverender. Als stripauteur zijn de problemen niet gering. Wordt je werk te vroeg in album gepubliceerd, dan is het dodelijk. Als het album niet deugt telt de eerste indruk en heb je tien jaar nodig om dat weer recht te trekken. Ik schrijf mijn eigen scenario's om precies te kunnen maken waar ik zin in heb. Toch heb ik wel samengewerkt me tekstschrijvers waar ik een heel goede verstandhouding mee had, Robert Génin bijvoorbeeld. Ik zeg niet dat het probleemloos liep, maar over het algemeen ging 't goed. Gezamenlijk werken zou ideaal zijn, maar dat is dikwijls onmogelijk. Het is niet te doen om bijeenkomsten te plannen waarbij je rustig over een strip kan babbelen. Meestal zie je elkaar maar een of twee keer per verhaal.

– *Hoe is de verstandhouding tussen u en uw uitgevers?*
Tamelijk goed. Over het algemeen is het probleem dat de mensen niet begrijpen dat je je met je uitgever voortdurend op voet van gelijkheid moet onderhouden. Beiden leveren bijdragen aan hetzelfde produkt. Veel auteurs komen als een bedelaar bij een uitgever om werk vragen, daar profiteert de uitgever van en dan beginnen de auteurs te jammeren. Vanaf het moment dat je op voet van gelijkheid zakelijke kontakten onderhoudt wordt de zaak veel eenvoudiger. Een kontrakt is iets dat je kunt bespreken, een minnelijke overeenkomst. Een kontrakt kan van alles zijn, daarom moet je altijd voorzichtig zijn en indien nodig advies inwinnen voor je iets tekent.

DOCUMENTATIE

– *Waarom dragen de personen in Beatrijs en Coen ondergoed en slapen ze niet helemaal naakt, zoals in de middeleeuwen gebruikelijk was?*

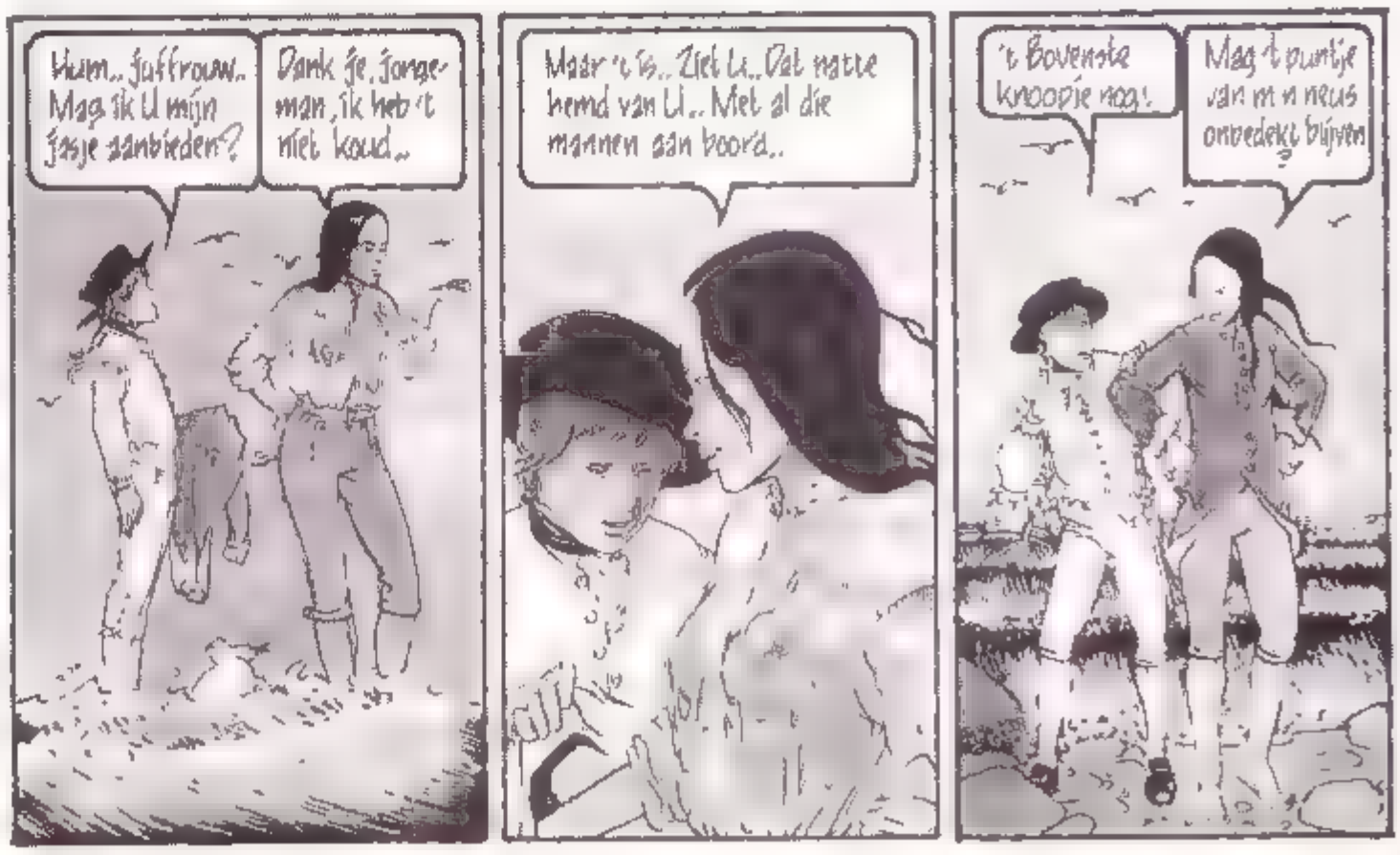
Hum.. juffrouw.. Mag ik U mijn jasje aanbieden?
Dank je, jongeman, ik heb 't niet koud..
Maar 't is.. Zie U.. Dat natte hemd van U.. Met al die mannen aan boord..
't Bovenste knoopje nog!
Mag 't puntje van m'n neus onbedekt blijven

(lacht) Bij Beatrijs en Coen zou de redaktie dat niet hebben toegestaan. Ik ben altijd zo ver gegaan als ik kon, net als anderen vóór mij. Voor documentatie over niet al te anachronistisch uitziend ondergoed hoef je maar te kijken naar schilderijen van kruisingen, van de martelaar van San Sebastian, enzovoorts...

– Heeft u veel documentatie over zeilschepen?
Het is heel moeilijk daar wat over te vinden. Boten uit de middeleeuwen zijn er niet meer en pas vanaf het begin van de 16e eeuw zijn er dokumenten bewaard gebleven.
(Bourgeon bezit naast een grote maquette van een zeilschip over een enorme hoeveelheid boeken over zeilschepen, red.).

– Zou u in staat zijn over elk onderwerp een strip te tekenen?
Nee, beslist niet. Ik ben Parijzenaar, ik ben altijd omringd door auto's, dus als ik teken probeer ik daaruit te ontsnappen. Auto's en tentakelachtige steden tekenen, dat boeit mij niet, ik houd er ook niet van science fiction te tekenen.

– Toch heeft u voor Djinn **Magica** *getekend, en dat was toch science fiction?!*
Ja, dat was science fiction en 't beviel me dan ook helemaal niet. Het was niet goed, het ontbrak me kennelijk aan verbeeldingskracht. Mijn autosnelwegen leken haast op de rondwegen hier in Parijs; als je ziet wat voor dekors mensen als Bilal, Moebius en Lacroix tekenen, dan besef je dat die mensen de juiste fantasie voor SF hebben.

BONDEN
– Wat vind u van de vakbonden die uw beroepsbelangen behartigt?
Er zijn verschillende bonden. Ik ben lid van één bond maar het had ook een andere kunnen zijn. Er is weinig verschil tussen. Alleen vind ik het jammer dat er zo weinig samenwerking is tussen de bonden. Ik vind ze nodig en onmisbaar. In het algemeen gesproken vind ik dat voor een gemiddelde goed uitziende pagina minstens 1000 francs betaald zou moeten worden. Het is

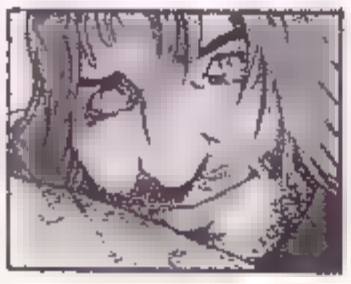

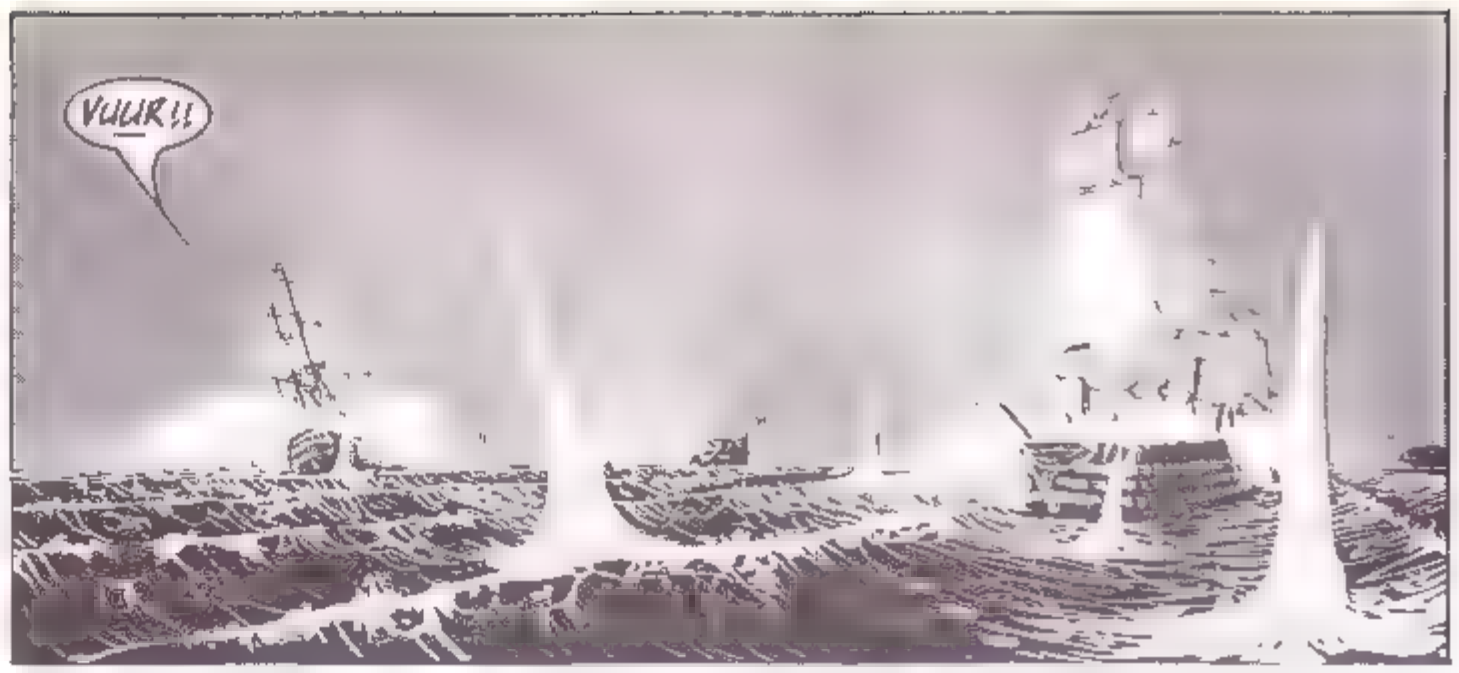

normaal dat beginners wat minder krijgen, zoals in elk vak en dat mensen die de tent laten draaien wat meer krijgen. Wat uiteindelijk telt is de hoeveelheid werk, de tijd die er in een pagina gaat zitten, of dat nu zwartwit of kleur is.

– Wat vindt u ervan dat u gerekend wordt tot de vier beste Franse tekenaars en beschouwd wordt als de 'locomotief' van Circus?
Ik heb de rol van 'locomotief' niet gezocht en ik wil 't ook niet zijn. Ik doe mijn werk zo goed als ik kan, omdat het werk is dat me interesseert en zolang ze me daar korrekt voor betalen lever ik korrekt werk af.
Overigens geloof ik niet dat er geen 'beste tekenaar' bestaat en ik zou willen dat er een heleboel 'locomotieven' zouden zijn. In Circus publiceren veel erg goede tekenaars; het is erg aardig dat de mensen dat van mijn zeggen en ik geloof, om helemaal eerlijk te zijn, dat ik tot de vijftig à honderd tekenaars behoor die het in Frankrijk goed doen, maar meer ook niet.
Ik ben niet zo voor 'vedettes', idolen en zo, dat is nutteloos. Daarom weiger ik vaak albums te signeren. Ik breng een boel tijd achter de tekentafel door en dat is genoeg. De uitgever moet de publiciteit voor zijn rekening nemen, zonder dat wij gedwongen worden ook daar tijd aan te besteden.

– De prijs in Angoulême heeft u niettemin plezier gedaan?
Zeker, omdat ik vind dat hij juist op 't goede moment gegeven werd. Er zijn prijzen die op een juist ogenblik worden gegeven en andere die nergens op slaan. Als Moebius of Buzzelli een prijs krijgen vinden ze dat leuk, maar meer ook niet, gezien het niveau waarop ze al zitten. Ikzelf heb het geluk gehad een tijdje in de schaduw te hebben kunnen werken voor ik in de schijnwerpers kwam te staan. Ik moet daarnaast zeggen dat er uitstekende tekenaars zijn waarover nooit iets gezegd wordt.

– Gaat u naar Angoulême?
Normaal gesproken wel, Angoulême is waardevol omdat er zoveel mensen komen die je in Parijs maar zelden of nooit ziet. Tekenen in het openbaar is misschien wel een aardig gezicht, maar 't geeft eigenlijk een verkeerd beeld; je tekent daar niet zoals je thuis in alle rust zou doen. In Angoulême heb je af en toe het idee dat je op de veemarkt zit! Bovendien, ze vragen een dichter

toch ook nooit of hij even snel een vers op papier wil zetten?!

– En de Tac-au-Tac programma's op de TV (waarin tekenaars al improviserend tekeningen maken, red.).
Daar geldt hetzelfde voor. Je kunt de schade van dat soort uitzendingen niet genoeg benadrukken. Een vlotte tekening in een voorgekauwde uitzending heeft met de werkelijkheid niets te maken. Dat is meer iets voor cartoonisten en karikatuurtekenaars dan voor stripmakers, die veel langer nadenken voor ze iets tekenen. Ik kan niet zomaar iets tekenen, ik heb tijd nodig.

– Wat leest u voor strips?
Ik ben geen fanaat, ik lees strips zoals iedereen. Als ik een lijst maak vergeet ik er zeker een stel: Moebius, Bilal, Bretécher... Nee! ... ik kan beter wat namen noemen van tekenaars die ik goed vind en waarover weinig gezegd wordt: André Juillard bijvoorbeeld, of Franjacq die de strip min of meer vaarwel gezegd heeft maar die sukses zou kunnen hebben als de critici zich ook eens met minder gevestigde namen zouden bezighouden. We moeten oppassen dat de strip geen showbusiness wordt, waar ze mensen uitknijpen als citroenen en na twee jaar in de vuilnisbak gooien, terwijl ze niet eens hebben kunnen laten zien wat hun beste werk is.

– Hoe verloopt het jaar voor een striptekenaar? Z'n vakantie, z'n weekends....?
Als striptekenaar heb je het voordeel dat je kunt werken wanneer je wilt. Het afgelopen jaar heb ik zeventig uur per week gewerkt, zonder weekend! Dat was natuurlijk een uitzondering, ik wilde profiteren van de publiciteit die de prijs van Angoulême opleverde om mijn strip zo goed mogelijk te pousseren.
De meeste tekenaars hebben een beroep waar ze aan gehecht zijn maar waarbij ze gedwongen zijn veel te veel uren te werken om aan een behoorlijk loon te komen. Tien uur per dag, dat zijn tien effektieve uren, er zijn geen collega's om mee te praten, geen koffie-pauzes...

Uit. Dommage I
Vertaling Hennie Wesseling

François Bourgeon tekende o.a.
– Voor Lisette: Loys, Docteur Anne.
– Voor Djinn: Magica, Brunelle et Colin.
(In ons land verschenen als Beatrijs en Coen, twee albums bij Dupuis).
– Voor Fripounet: Aurore, La Galada.
– Voor Circus: Les Passagers du Vent.
(In ons land verschenen als De Kinderen van de Wind, drie albums bij Oberon).
- Voor Pif: 2 Jules Verne-verhalen en één of twee korte verhalen.
- Diversen: verhaal Maître Guillaume. ■

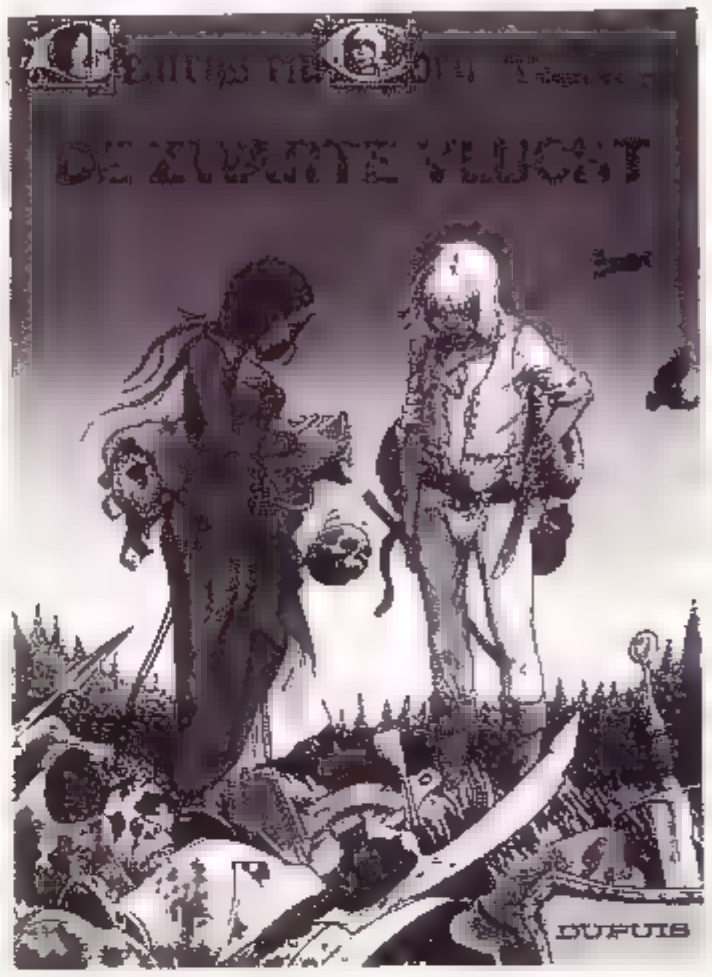

(Advertentie)

NEDERLANDSE STRIPVERZAMELAARS GEVRAAGD!

Belgische Stripruilbeursagenda

Zat. 11 september 1982 **12e BELGISCHE STRIPDAG**	85e R.B.
Zat. 9 oktober 1982	86e R.B.
Zat. 13 november 1982	87e R.B.
Zat. 11 december 1982	88e R.B.

Organisatie: "De Belgische Stripclub"
Schrijven: t.a.v. de Hr. K. Driesen (voorz.)
Postbus 32
2030 Antwerpen

COMICANA

door Mort Walker

Lessen in de fascinerende stripgeheimtaal

Mort Walker

Mort Walker (59), schepper van bekende strips als *Sam's Strip, Boner's Ark, Hi and Lois, Beetle Bailey* en tal van andere strips die door medewerkers uit zijn studio zijn overgenomen, is één van de mensen die zich inspant om de lezers iets meer te vertellen over de achtergronden van het beeldverhaal. Hij is de drijvende kracht achter het Museum of Cartoon Art in Greenwich, Connecticut, waar niet alleen een permanente striptentoonstelling is, maar waar ook een schat aan stripdocumentatie ligt opgeslagen. Hij is tevens een tijdlang voorzitter geweest van de wat conservatieve NCS (National Cartoonist Society) en bovendien de auteur van het striphandboek *Backstage at the strips* dat een informatief kijkje geeft op het zware beroep van striptekenaar. Na dit met veel anekdotes verluchte boek heeft hij nu de laatste hand gelegd aan een tweede boek, *Comicana,* waarin hij de lezer via allerlei voorbeelden laat zien hoe striptekenaars bepaalde emoties kunnen opwekken en effecten kunnen bereiken. In Stripschrift de voorpublicatie van het eerste hoofdstuk van dit boeiende boek. Aan het woord is Mort Walker; over de fascinerende wetenschap van de geheime striptaal, het comicana.

(B.J. Miller)

Charles Rice, een komiek, bedacht zo rond de 50er jaren naampjes voor de zweetdruppeltjes en stofwolkjes in strips. Hij noemde ze 'plewds' en 'briffits'. Dat nodigde mij uit eens een onderzoek in te stellen naar het bestaan van dergelijke benamingen en tot mijn verbazing bleek er veel en veel meer onder de oppervlakte te zitten, dan ik ooit had kunnen vermoeden. Eigenlijk had ik een goudader aangeboord. Na onderzoek gepleegd te hebben publiceerde ik mijn ontdekkingen – in 1964 – in het blad van de 'National Cartoonists Society' en gaf het werk de titel: 'Laten we het nu eens over grawlixes hebben'.

Die symbooltjes noemde ik 'hites' en 'agitrons' of 'indotherms', al naar gelang m'n bui en dat heb ik geweten.

Wie schetst mijn verbazing, toen mijn geesteskinderen serieus werden genomen door de buitenwereld, terwijl ik dit boerenbedrog bedacht had om m'n collega's eens uit hun tent te lokken.

De namen die ik bedacht had, werden in het Lexicon van het stripwezen opgenomen. En wat me nog meer verbaasde was, dat tijdens een expositie in het Museum van de Stripontwikkeling, mijn *Encyclopedie van het Comicana* de aandacht van studenten en docenten trok. Aandachtig maakten zij aantekeningen van begrippen als; 'Solrads', 'waftrons', 'Jarns' en ga zo door. Verbaasd hoorde ik leraren naar de Griekse afkomst verwijzen van deze fictieve termen en zelfs serieus praten over de 'wetenschap' van het *Comicana?!* Zo, dacht ik toen, misschien valt er nòg meer uit deze materie te halen dan tot nu toe gelukt was. Toen ik in de archieven van het museum dook, bleek ik gelijk te krijgen.

Dit boek, draagt de sporen van die speurtochten, waarbij ik aanteken, dit onderwerp tot op de bodem te hebben uitgezocht.

M'n Grieks- latijnse kennis heb ik tot de laatste druppel uitgewrongen en dat, terwijl ik dit nog altijd zie als puur boerenbedrog.

Maar ja, als men het met alle geweld als leidraad wenst te hanteren, vooruit dan maar. Geef mij echter niet de schuld als u in de greep komt van een 'blurgit'. Eigen schuld!

De definitie van een spotprentje of stripwerkje is, volgens het museum van de stripontwikkeling; 'Ieder soort van geestelijk bedenksel of grafisch grappige uitbeelding, waarin elk aspect van het menselijk gedrag overtrokken tot uiting komt'. Een hele mond vol! Dat is misschien de intellectuele definitie, maar ik snap er geen bal van.

Kijk; ieder kind is in z'n hart een striptekenaar, een tekenaar in de dop dus. Heb je ooit iemand gekend die vanaf het prille begin al tekende als Rembrandt? Welnee! Iedereen begint toch met gebrekkige lijntjes die mensen, bomen of beesten moeten voorstellen. Ouders bijvoorbeeld, weten als geen ander precies wat hun kind gepoogd heeft te tekenen.

De tekeningen zelf stellen, realistisch gezien, weinig voor, maar ouders kunnen aan de vormen zien wat het voorstellen moet. Deze tekeningetjes zijn eigenlijk spotprentjes, want dat is de werkelijke inhoudelijkheid van zo'n cartoon. Het is een opeenhoping van symbolen. Goed, sommige kinderen

zullen heus wel Norman Rockwell ooit evenaren, of William de Kooning, of zelf Picasso gaan spelen en die gebrekkige lijntjes ontgroeien, maar het herkennen van de basissymbolen en de bedoelingen daarvan verlaat ons nooit.
En geloof me, er zijn duizenden symbolen.
Sommige hebben we aangeleerd, andere hebben we ontdekt, maar iedere baby bijvoorbeeld weet, dat een cirkel een bal is.
Teken daar nu voor de aardigheid eens een paar lijntjes in en voila... het wordt een gezicht.

Dergelijke symbolieken worden over de gehele wereld gebruikt, om ondermeer taalbarrieres te overbruggen. We zien ze overal. Op de wegen, toiletdeuren, op het dashbord van de auto en noem maar op. Ze laten ons zien, wáár we moeten zijn, op welk tijdstip of waar we beslist niet naar toe moeten.

OVERSTEKEND WILD

DAMES

LICHTSCHAKELAAR

Een vooraanstaande Amerikaanse striptekenaar kreeg eens de opdracht een album te produceren, met als onderwerp de agrarische methoden van de Indonesische boer. De albums werden netjes geweigerd, omdat de Indonesiërs het close-up effect (het onderwerp erg dichtbij halen in een paneeltje) niet begrepen.
Waarom heeft die boer geen voeten, werd er gevraagd. Heeft z'n tractor die er af gereden? Of, wij hebben geen ezels met twee benen in Indonesië als antwoord op een tekening, waarin een ezel slechts voor de helft te zien is.

Laten we er dus maar trots op zijn, als mensen in die verre landen Donald Duck of de Peanuts wèl willen of kunnen lezen of de tekenfilms gaan zien. Niet alleen geven we ze puur vermaak, maar we verspreiden ook nog een soort van universele taal.
Enfin, nu even wat anders.
Om de basis-symbolen te kunnen begrijpen, beginnen we dus maar bij het begin.

De **'Teteology'** (expressie van het hele gelaat)
Het is algemeen bekend, dat we met anderen niet alleen door de taal communiceren, doch vooral met onze expressies. Als iemand zegt: Ploert!, moet je hem in de ogen kijken om te zien, of hij dat nu meent of schertsend bedoelde.
Het is dan ook uitermate belangrijk de basis-symboliek van de teteology te beheersen.

Blij

Bedroefd

Kwaad

Ik vertrouw 't niet helemaal

'Oculama' (de uitdrukking van de ogen)
De belangrijkste gezichtsuitdrukking komt wel van de ogen en Oculama is bijna een wetenschap op zich aan het worden. De volgende stap in de teteology begint dus vanzelfsprekend hier.

Halve gare | Ik ben 't zat | Duizelig

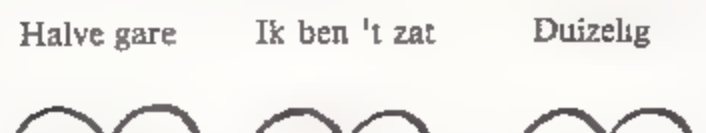

Gekunsteld | Verrast | Trots

Vermakelijk | In slaap | Bewusteloos

Wat dacht je van zijn oog!

'Oralology' (de orale expressies)
Als het je gelukt is dit woord in een keer uit te spreken, gebruik je het juiste deel van je lichaam. De mond is het tweede belangrijkste uitdrukkingsorgaan. Iedereen is wel eens de dupe geworden van een 'smirk', of van een 'sneer' of 'slerm'. Wat is in hemelsnaam een slerm wil je weten? Nee maar, waarom denk je dat je dit hoofdstuk aan het lezen bent? Als je al wist wat een slerm was, of een grawlix of een waftaron of weet ik veel wat voor andere nonsens er nog volgt, dan had je je de moeite kunnen besparen dit hoofdstuk door te lopen. Dan hoef je later ook niet stiekum dit boek te kopen, terwijl je je eigenlijk rot schaamt voor die rommel. Dus, na deze korte uitleg, adieu Oralology.

Vriendelijk

Minder vriendelijk

Emotioneel

Afgebluft

'Protusile' (de taal van de tong)
Nauw verwant aan de oralology is de taal van de tong oftewel protusile.

Afgemat | Da's een mooi grietje

Lekker smullen | Ach, val dood

Striptekenaars gebruiken dit veel, maar wij kunnen hier maar vier soorten verdragen. Als je dit alles nu stevig door elkaar klutst, krijg je de meest uiteenlopende expressies.

Angst!

Ik schaam me dood

Verdriet

Spinnijdig

Depressief

Lazerus

Hittegolf

Minachting

Bekijk 't maar

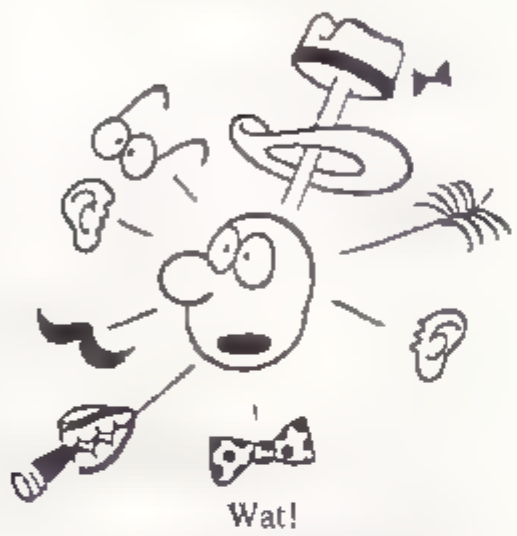

Wat!
Heb je $4.95 betaald
voor dit boek??

Soms zijn er nog wat aanvullingen nodig om de juiste 'teteology' te krijgen.

Deed z'n huiswerk
weer niet

Hij wel

Ik grijp m'n
kans als de Juf
niet kijkt

Maar ik weet wel wie
die punaise op m'n
stoel heeft gedaan

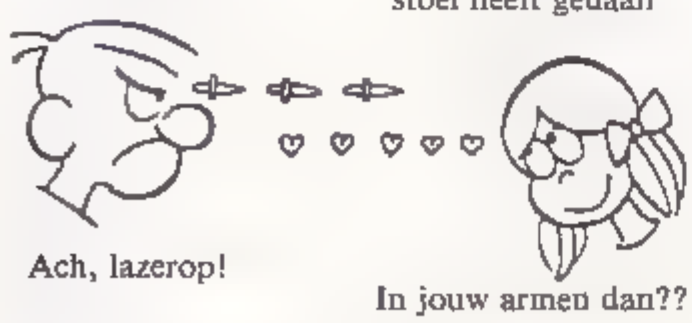

Ach, lazerop!

In jouw armen dan??

't Hele gebeuren kan
mij niks bommen
eigenlijk.

'Doodles' (dingsiglijntjes)
Zo, nu gaan we eens aan het lichaam werken. Best lekker, niet? Er zijn in de loop der tijden veel boeken verschenen over de taal van het lichaam en wat ze zoal zegt over onze houdingen en over ons zelf. Veel te weinig is er echter geschreven, over de lichaamstaal van het stripfiguurtje. Wist u bijvoorbeeld, dat de lichamen van stripfiguurtjes opgebouwd worden uit ballonetjes of uit vierkantjes? Een doodle mannetje ontstaat uit één ballonnetje voor het hoofdje, eentje voor het bovenlijf en eentje voor onderaan. Met een paar stokjes erbij is 't klaar. Als je een van het andere geslacht wenst, moet je gewoon een paar extra ballonnetjes tekenen. Dat is namelijk veel goedkoper dan even naar Zweden heen en terug te wippen.

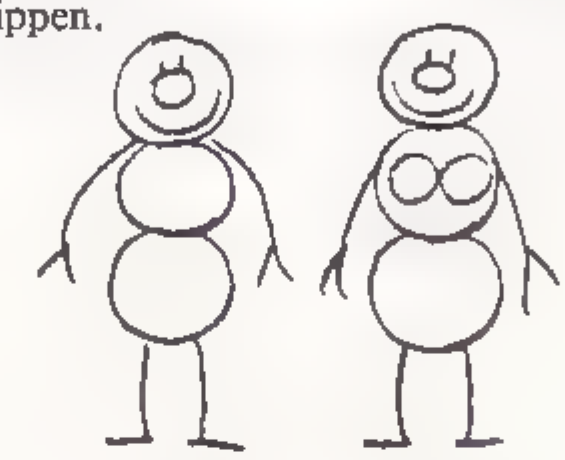

Man en vrouw bestaande
uit ballonnetjes

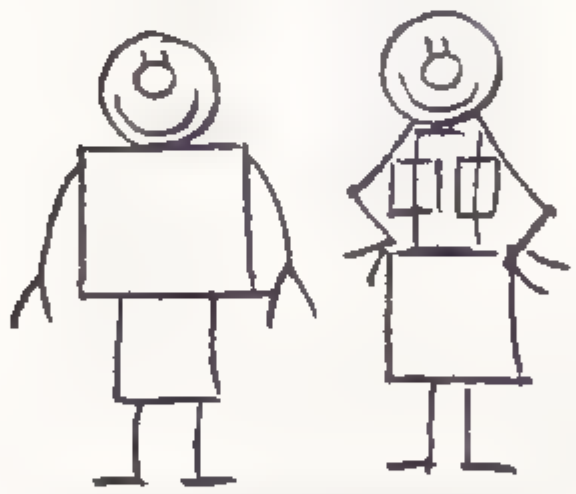

Man en vrouw opgebouwd
uit vierkantjes

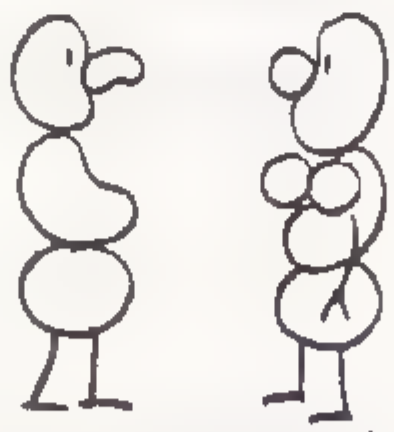

Man en vrouw opgebouwd uit
ballonnetjes en boontjes

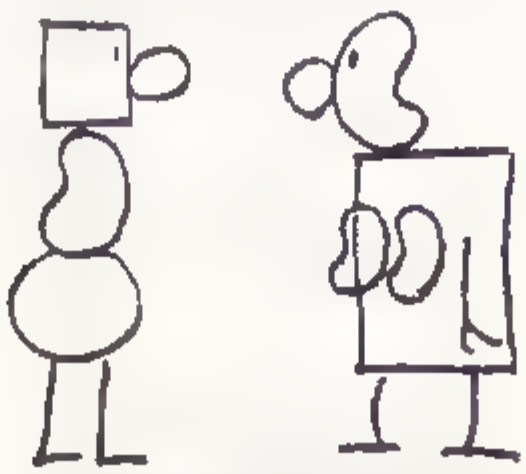

Deze twee hebben ballonnetjes,
vierkantjes en boontjes als basis

'Types' (het woord zegt 't al)
Na geslaagd te zijn in het doodlewerk, wil je wel eens een eigen type proberen neer te zetten. Merkwaardig genoeg blijkt het meest afgezaagde type een halve imbeciel te zijn en daar we aan de achterkant niet kunnen zien of het een imbeciel is, moeten we er voor zorgen dat dit in z'n gedrag en uiterlijk te halen valt. Om de een of andere duistere

reden heeft de imbeciel altijd konijnetanden en aangezien geen enkele arts ooit de overeenkomst heeft kunnen ontdekken tussen konijnetanden en een imbeciel zijn, moeten we de oorzaak zoeken in de wortels van het stripdom oftewel comicana.
Zelfs in de filmwereld is dit type overgenomen. Denk maar eens aan Jerry Lewis. En nu, tot slot, enige voorbeelden van dergelijke types.

Herken je deze krabbels?

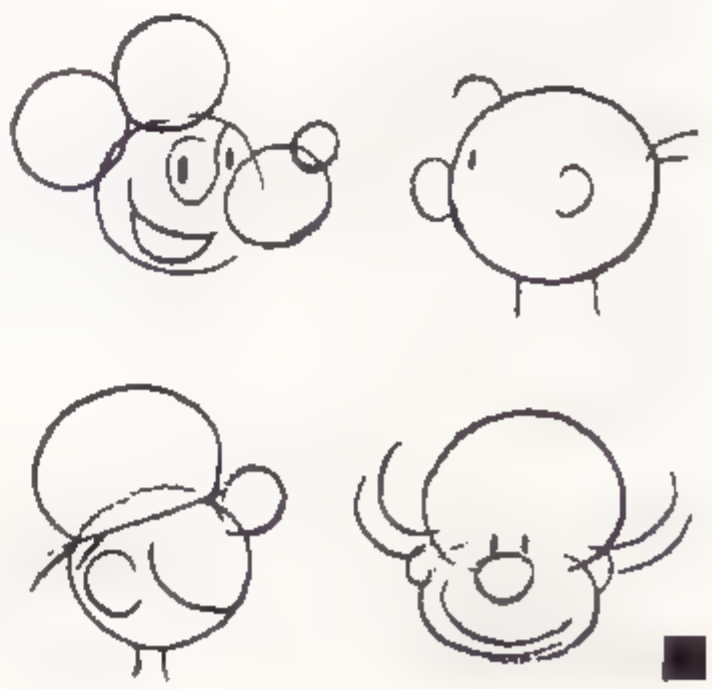

NOVEDI uitgaven albums van topkwaliteit

Brammetje Bram
door E. Ryssack
- Het monster van Drumnadrochit
- De keizer van Sargasso

Dan Cooper
door A. Weinberg
- Operatie Kosmos 990
- Het F 18 programma
- Gevaar voor de F 111
- De naamloze pilote
- Piloten zonder uniform (nov. 82)

Farao
Tekst: A.P. Duchâteau
Tekeningen: Hulet
- De hete drank
- Het bevroren brein (nov. 82)

De Gentlemen
Tekst: Castelli
Tekeningen: Tacconi
- De club van vier
- Het zwaard van koning Arthur
- De gouden driehoek
- De Gentlemen in Barcelona (okt. 82)

Gigantik
Tekst: Mora
Tekeningen: Cardona
- De planeet der verdoemden
- De ruimtereuzen
- De vloek op Mandjulus
- De heerser van Dop

De Gringos
Tekst: J.M. Charlier
Tekeningen: V. de la Fuente
- Viva Villa!

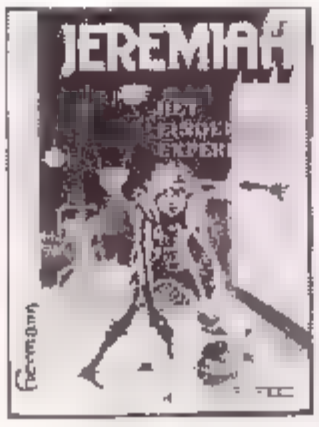

Jeremiah
door Hermann
- Ogen van gestold ijzer
- Het eindeloos experiment
- De sekte
- Afromerica (sept. 82)

Michel Vaillant
door J. Graton
- De grote onbekende
- Warson tegen Vaillant
- Rally op een vulkaan
- F 1 in oproer

Ronnie Hansen
door Reding/Hugues
- De tegenvaller
- Pech voor Pablito
- De man op tribune F
- Het geheim van Pablito (nov. 82)

Roodbaard
Tekst: J.M. Charlier
Tekeningen: JIJE en Gaty
- Het verdoemde goud van Huacapac (okt. 82)

Tony Stark
door E. Aidans
- De poema die een mens een waard was
- De wolkenrovers
- Operatie Jonas
- Andermans hulp (sept. 82)

Julie Wood
door J. Graton
- Bolid Or

Tangy
Tekst: J.M. Charlier
Tekeningen: JIJE en SERRES
- Operatie Donder
- De eerste opdrachten
- De stoorzender
- Opdracht zelfmoord (okt. 82)

Yalek
Tekst: A.P. Duchâteau
Tekeningen: Geron
- Viking, kracht 1000
- Operatie Nessy
- Verboden gebied
- Het koraale land (sept. 82)

Bon voor meer informatie

Wilt u meer weten over het NOVEDI-fonds? Vul dan onderstaande bon in en stuur deze naar ***Albracht Lektuur Diensten Postbus 60, 3417 ZH Montfoort.*** *U ontvangt dan gratis uitgebreide NOVEDI-informatie*

Luitenant Blueberry

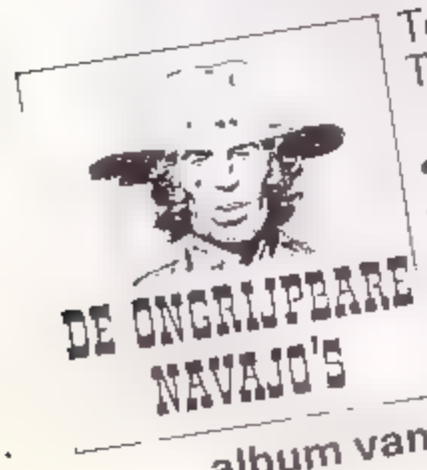

Tekst: J.M. Charlier
Tekeningen: Giraud

- De lange mars
- De ongrijpbare Navajo's

'De ongrijpbare Navajo's', het 23ste album in de reeks 'Avonturen van Luitenant Blueberry' is het achtste album van één doorlopend avontuur dat begon in 'Chichuahua Pearl' en 10 albums zal omvatten. Beide albums ook in hard cover!

Albracht Lektuur Diensten, Waardsedijk 1, 3417 XJ Montfoort.

Bon voor meer informatie

over NOVEDI uitgaven

naam _____

adres _____

postcode _____ _____

woonplaats _____

Albracht Lektuur Diensten b.v.
Postbus 60,
3417 ZH Montfoort.

ST1

door Har Brok

Het bescheiden zelfvertrouwen van Jean-Louis Floc'h

Het eerste tekenwerk dat ik van Jean-Louis Floc'h onder ogen kreeg uit *Astrapi* van eind 1980 leek zo sprekend op het werk van Joost Swarte dat het abusievelijk op zijn naam in mijn boekenkast verdween. Dat bleek al snel een vergissing, want wie zijn albumreeks *De Jacopootjes* kent kan zich niet vergissen: in Frankrijk verschenen inmiddels al drie delen en Mondria bracht de eerste twee, helaas veel slechter gedrukt, in het Nederlands. Een helder uitgevoerde kinderstrip die sterk doet denken aan de kinderboeken van Benjamin Rabier, maar ook van Hergé, dat ook. Open en strak, maar anders gedetailleerd met een fijne lijnvoering; ook ronder en levendiger met daarnaast weer dekors die met behulp van een liniaal uitgevoerd lijken. Onevenwichtig? Mogelijk, want *De Jacopootjes* is zijn debuut, maar toch bijzonder knap en zelfbewust. In het decembernummer van *Métal Hurlant* vorig jaar debuteerde deze Floc'h, oudere broer van de tekenaar van *Rendez-vous in Sevenoaks,* als het ware opnieuw maar nu voor een ouder publiek: veel strakker in zijn lijnen en met veel pretentie. Alles bijeen reden voor een interview toen we hem eind januari in Angoulême ontmoetten. Jean-Louis Floc'h (zijn naam verschijnt in druk wisselend als Floc'h of Floch) is een van de steunpilaren van het Frans jeugdblad *Astrapi,* waarvoor hij naast *De Jacopootjes,* losse illustraties en omslagen maakt en af en toe ook andere losse strips. Over deze en andere zaken zoals de *Klare Lijn,* interviewden we hem op de ochtend van 31 januari 1982.

– Laten we maar bij het begin aanvangen: wanneer en waar?
Ik ben geboren in Parijs in 1951, maar ik heb er niet langer dan een jaar gewoond. Mijn vader kreeg toen een baan in op het platteland, waar later mijn broer geboren werd.

– Is jouw karrière als tekenaar te vergelijken met die van je broer?
Nee, mijn broer begon pas op zijn achttiende met tekenen, terwijl ik er al van jongs af aan mee bezig ben geweest. Mijn vader introduceerde strips bij ons thuis, niet de kinderen. Hij hield erg van strips. Hij tekende zelf ook, maar niet professioneel. Hij had etser willen worden, maar het liep anders: hij werd drukker. Hij kon wel al mijn vragen over tekenen beantwoorden en nog vóór ik kon lezen had ik Hergé al in mijn vingers.

– Hergé als 'n willekeurige striptekenaar of juist speciaal Hergé?
Speciaal Hergé, die bewonderde ik het meest. Ik herinner me nog als de dag van gisteren dat ik in *Kuifje in Amerika* die bladzijde zat te 'lezen' waarop Kuifje bovenin een wolkenkrabber via de buitenmuur van de ene kamer naar een andere kamer klimt (blz. 10. HB). Ik wéét dat ik dat toen nog niet lezen kon en dat ik m'n vader vroeg hoe je al die vertikale steenvoegen zo mooi gelijk moest tekenen.

– Een scène uit Kuifje die ik ook zo voor me zie.
Ja, dat maakte indruk en ik herinner me de omstandigheden nog precies.

– Heb je ook zulke beelden uit de albums van E.P. Jacobs?
Die heb ik ook wel gelezen toen ik jong was, maar ik kan me daarvan pas beelden herinneren toen ik 20 of 21 jaar was. Hier is niet zoals Hergé. Hergé is een deel van mijn onderbewuste geworden. Als tekenaar weet ik dat Hergé alles voor me betekend heeft, zeker tot voor 'n jaar of drie, vier. Dat geldt niet voor Jacobs, die heeft me niet beïnvloed, maar Hergé is een deel van mezelf.

– Ik neem aan dat je ook Benjamin Rabier gelezen hebt.
Ik heb wel tekeningen of illustraties van hem gezien, maar niet met speciale interesse. Ik herinner me hem wel van toen ik nog jong was.

– Herinner je je Gidéon?
Ja, toch wel, maar ik denk uit de boekenkast van mijn grootouders. Ik weet dat niet meer precies, tijdens vakanties of zo. Die oude kinderboeken, maar ook in gebonden jeugdbladen.

– Mij lijkt dat die gans Farine uit De Jacopootjes rechtstreeks familie is van Rabiers Gidéon.
Die ziet er hetzelfde uit, ja, maar Rabier was geen voorbeeld dat ik overgetrokken heb, dat is onbewust.

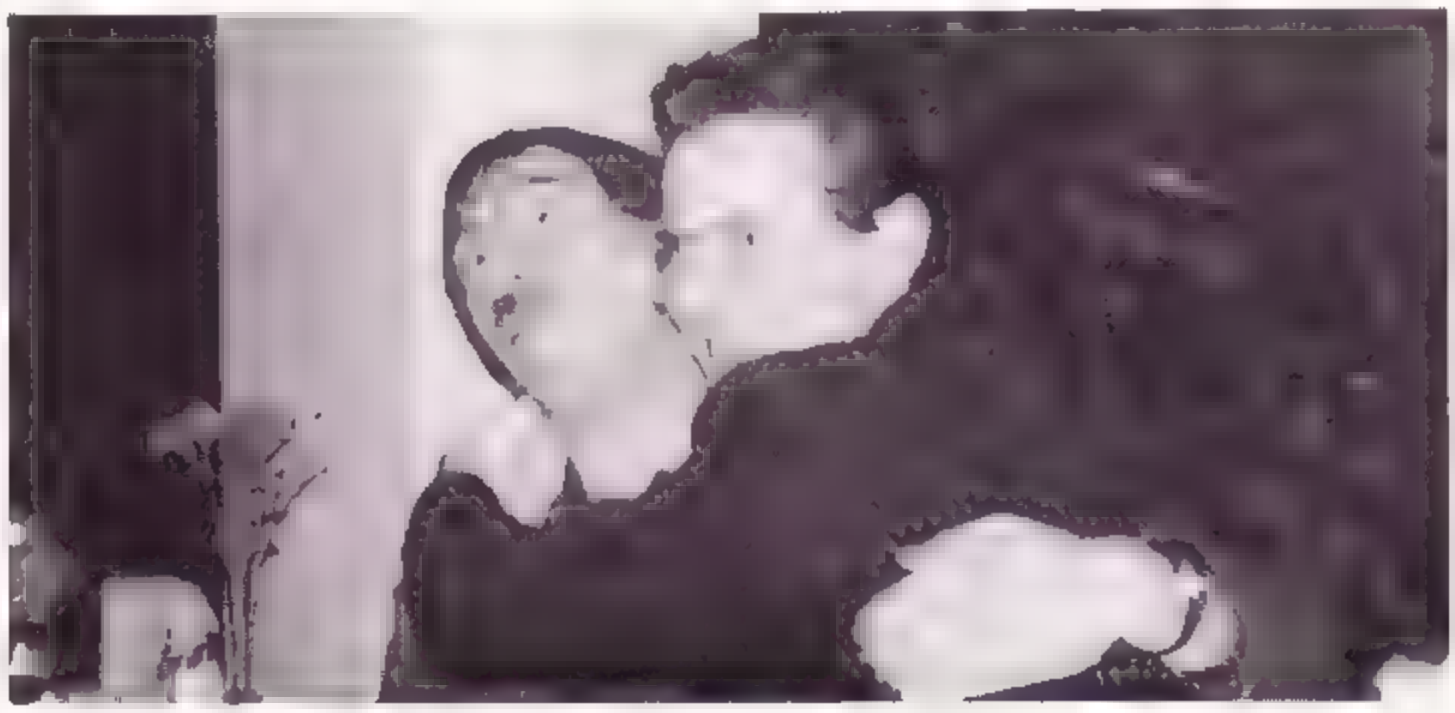

J-L Floc'h (rechts) en Joost Swart (links): Vader en zoon.

– Toch interessant lijkt me omdat Hergé wijst op invloed van Rabier op zijn eigen tekenwerk.
Ja, die invloed zie ik bij Hergé ook, vooral in zijn oudste tekeningen met dieren. Heel duidelijk.

– We hebben het nu gehad over Hergé, Jacobs, Rabier, je vader... Heb je een tekenopleiding gehad?
Nee hoor, gewoon op school en geen Kunstakademie of zo.

– Leef je dan nu van je stripwerk; heb je dat altijd gedaan?
Ik leef nu van de strips die ik voor *Astrapi* maak en soms doe ik nog wat andere dingen, zoals sinds kort een strip in *Métal Hurlant*. *Astrapi* betaalt genoeg om van te leven, maar ik ben wel van plan om naar Parijs te verhuizen en het leven daar kost me meer geld dan in dit dorp. Daarom is die verhuizing er gewoon nog niet van gekomen.

– Waar woon je nu dan?
In de buurt van Vannes, in Morbinon. In Bretagne dus, aan zee. Dat verklaart meteen waarom *De Jacopootjes en het spook* op die plaats speelt.

– Sinds wanneer leef je van strips?
Vanaf het moment dat ik er mee begon, sinds het begin van 1977 dus. Voor die tijd studeerde ik Rechten; ik heb dat ook afgemaakt.

– Het stripwerk voor Astrapi *is dan dus ook je debuut?*
Ja, ze wilden toen met dat blad beginnen en eerst benaderden ze Tardi, omdat die al eerder voor het blad *Okapi* van dezelfde uitgeverij gewerkt had en ook voor *Record*. Tardi zei daar nee tegen en verwees ze naar mijn broer en die wist dat ik 'n baan zocht. Niet speciaal als tekenaar, maar hij wist natuurlijk wel dat ik ook kon tekenen. Ik heb toen maar wat proeven gemaakt en zo begon het.

– Meteen al met De Jacopootjes?
Ja, meteen al als striptekenaar.

– Kende je Tournès dan al?
Het zit zo: Colette Tournès, een dame van 'n jaar of veertig, vijfenveertig, had het scenario al geschreven voor *Astrapi*. Ik had alleen maar de keus om dat scenario wel of niet te tekenen. *Astrapi* zocht alleen maar een tekenaar.

– Je hebt dus helemaal geen invloed gehad op het eerste verhaal of op de setting, de figuren.
Nee en dat is zo gebleven, maar van de andere kant ben ik vrij om van het scenario te maken wat ik wil. Ik krijg het scenario van Tournès per post en wat ik er verder van maak mag ik zelf weten.

– Geeft ze je ook dokumentatie?
Nee. Ik werk met mijn eigen dokumentatie. Als ik wil, en dat gebeurt wel eens, verzamelt de uitgever de dokumentatie die ik nodig heb.

– Je diskussieert dus nooit met Tournès over de scenario's?
Nee, niet echt tenminste. Maar het is eigenlijk ook met 'n soort einddoel. Ik zou *De Jacopootjes* best tien jaar kunnen tekenen, maar een ander zou het ook wel kunnen. Ik doe het, heel algemeen, omdat ik wel strips wil teken en meer in het bijzonder om het geld.

– Wat voor een soort strips zou je dan wél willen maken, als het niet om geld zou gaan?
Nou, wat ik gemaakt heb voor *Métal Hurlant: En pleine guèrre froide* in het decembernummer van vorig jaar. Dat is het eerste dat ik echt voor mezelf gemaakt heb. En met 'echt mezelf' bedoel ik dat Hergé nooit zoiets gemaakt zou kunnen hebben, denk ik. Nou ja, zoiets niet, want hij kan natuurlijk veel méér. *De Jacopootjes,* dat kan hij natuurlijk zonder meer, als tekenaar. Weet je, het is toch net zoals met Joost Swarte: je kunt zijn werk niet lezen zonder aan Hergé te denken, dat is het perspektief, maar toch zitten Hergé en Swarte kilometers van elkaar, het is hetzelfde en toch iets anders.

– Het scenario van En pleine guèrre froide *is van Fromental. Ik ken hem ook als scenarist van je broer. Is hij 'n vriend van je broer?*
Ja, door hem ken ik Fromental, al een hele tijd. Ik werk nu met hem. Hij is eigenlijk een schrijver. Hij heeft veel ghost-writing gedaan, maar hij publiceert ook onder eigen naam. Hij schrijft ook kritieken voor *Le Matin* en voor *Métal Hurlant*. Op het ogenblik doet hij de albums voor *Métal Hurlant*. Philippe Manoeuvre doet het blad en Fromental doet de albums.

– Hoe ben je bij Métal Hurlant *terecht gekomen?*
Dat is mijn eigen initiatief. Ik wist dat het iets voor hen was, ik weet hoe ze dat bekijken. Ik weet wat ik waard ben. *De Jacopootjes* is natuurlijk slecht, maar ik weet ook dat wat ik voor *Métal Hurlant* gemaakt heb goed is.

– Heb je geen thema op het oog of een vaste hoofdfiguur?
Dat weet ik niet, ik weet nog niet precies wat ik wil. Toen ik bijvoorbeeld mijn verhaal bij *Métal Hurlant* had ingeleverd, zei ik tegen Fromental dat ik niet verder wilde gaan op dezelfde manier, dat ik wat anders wilde, maar wat dan wel kon ik niet onder woorden brengen. Ergens in mijn hoofd had ik het tweede verhaal al kant en klaar zitten, dat weet ik, maar ik kan het niet konkreet maken.

– Er gaat stilzwijgend veel in je hoofd om. We wachten af. Nog eens wat konkreter over de vorm: ik zag je gisteravond druk in de weer met Joost Swarte (Invité d'honneur in Angoulême dit jaar. HB). Ben je een fan van hem?
Jazeker ja, heel erg. Maar niet in de technische zin, bijvoorbeeld Ever Vermeulen is technisch veel beter, de beste in die stijl vind ik zelfs. Maar toch is Swarte voor mij erg belangrijk, omdat hij je laat beseffen dat je zelf je eigen artistieke wereld moet scheppen, dat je autonoom moet zijn. Die boodschap is in Frankrijk goed overgekomen. Dat is heel belangrijk, want hoe je het ook bekijkt: Swarte is Swarte, wat er ook verder beweerd wordt. En dat is geniaal als artist, want als persoon is hij ook nog eens identiek aan zijn strips. Hij ís zijn stripwerk!

– En hij lijkt ook nog 'n beetje op Anton Makassar.
Ja, dat zijn de bewijzen voor een genie.

– In Nederland is er toch wel kritiek op Swarte. Men zegt dat hij geen strips maakt en zich uitsluitend als illustrator uitleeft. Kunst per plaatje...
Dat is ruim voldoende voor mij, hoe je dat ook noemt.

– Maar is het wel voldoende voor strips, daar is toch wel meer voor nodig?
Dat is waar, ja. Maar hij heeft ook echt stripwerk afgeleverd, zoals *Katoen en Pinbal*. Daaruit blijkt dat hij het ook wel echt kan en misschien is het daarom, hoewel artistiek minder pretentieus, wel het beste werk van Swarte: ik vind dat beter dan zijn *Modern Art*. Sorry, dat is erg goed, maar het is op een bepaalde manier queru-

lant. Ik denk ook dat hij voor kinderen, en hij produceert toch ook steeds kinderstrips erbij, op zijn best is, beter dan in *Modern Art* als we het over Swarte als stripauteur hebben. In zijn kinderstrips is hij erg solide, trefzeker en op z'n best tot nu toe.

– Ja, zelfvertrouwen is heel wat waard.
Zo is het toch, ik weet ook wel dat ik niet de beste striptekenaar ben, ik ken mijn zwakke kanten, maar ik weet ook waar ik achter sta, wat goed is.

– Hoe verliep nu de samenwerking met Fromental, zoals met Tournès?
Het eerste idee was van hem. We hebben daarover wel gediskussieerd maar dat lukte totaal niet. We hebben absoluut hetzelfde karakter en onze kritiek en twijfels zijn parallel. We hebben nu besloten dat Fromental eerst alleen het verhaal maakt, helemaal af dus, en dat we er daarna daarover praten. Na 'n tijdje, om het eerst te laten bezinken.

– Echt samen één verhaal maken is bijna onmogelijk.
Ja, maar bij ons zie ik er echt wel wat in: we zijn een soort cocktail. Fromental kijkt nogal hard en koel tegen het leven aan en ik ben wat sentimenteler, niet veel, maar toch... Het komt er nu wel 'n beetje op neer dat hij zijn verhaál vertelt en dat ik dat doe met mijn tekeningen. Niet zoals met Tournès, we willen ieder op onze eigen manier hetzelfde. We kennen elkaars wensen, we willen het samen doen: we zouden samen kunnen wonen en dat zou ik met Tournès niet kunnen.

Boven: schets in potlood. Rechts: geïnkt.

Advertentie van de gebroeders Floc'h uit 1978 voor een radiostation.

– Fromental woont in Parijs. Was je niet van plan om in Parijs te gaan wonen?
Ja, heel graag. Ik kom er nu al regelmatig en als ik het kan betalen verhuis ik.

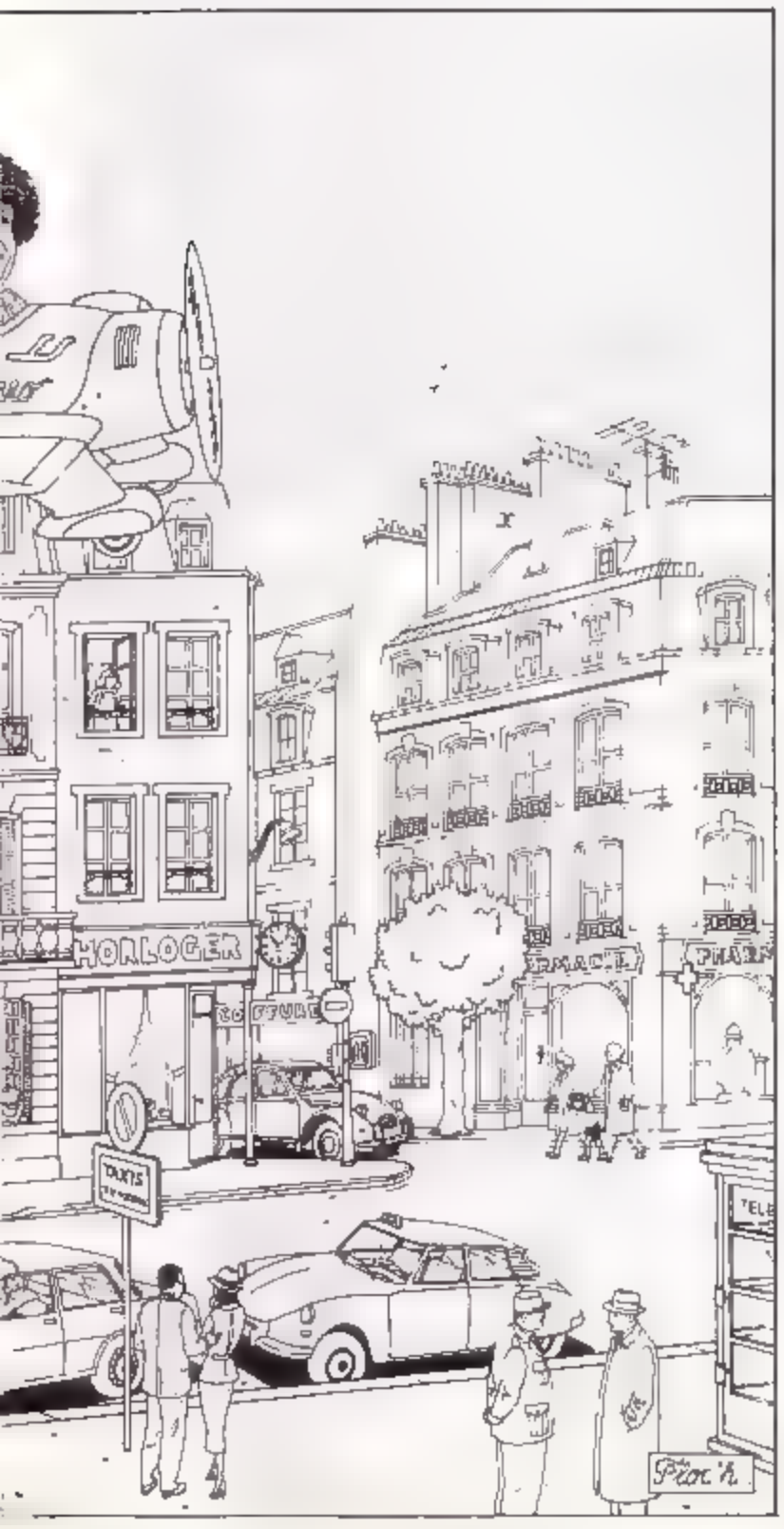

– Heb je per se een scenarist nodig of zou je zelf ook wel kunnen schrijven?
Toen ik Fromental ontmoette was ik net een strip aan het tekenen, waarvoor ik zelf het scenario had gemaakt. Ik liet het hem lezen en hij had er amper twee minuten voor nodig om vast te stellen dat het een erg slecht scenario was. Dat was natuurlijk niet leuk om te horen, maar ik geloof toch dat zulke kritiek goed voor me is. Als ik er niet op gewezen was, zou ik nu bij wijze van spreken net zulke scenario's maken als Tardi. Ik heb de hoop niet opgegeven, maar ik denk dat dat zo zijn tijd nodig heeft. Om te kunnen schrijven moet je eerst geléefd hebben daar ben ik nog mee bezig. Schrijven is moeilijk. Fromental zei me dat hij het logisch vindt dat de tekenaar ook zijn verhaal zelf schrijft. Nou ja, het zou logisch moeten zijn. Op dit ogenblik twijfel ik nog sterk aan mezelf, maar ik heb nog 'n lange weg te gaan.

– Heb je veel kontakt met andere striptekenaars?
Niet echt, maar ik ben daar ook niet op uit. Striptekenaars zijn gewone mensen, niet meer en niet minder.

– Astrapi *is een jeugdblad, dat in Nederland niet bestaat. Kun je er wat meer over vertellen?*
Het is gericht op kinderen van 7 tot 10 jaar (*De Jacopootjes* dus ook. HB). Er zit een grote katholieke uitgeverij achter die al zeer oud is.

– Je bent toch niet katholiek?
Ik? O nee, helemaal niet, uit die hoek kom ik niet. Zoals ik je al vertelde hebben juist mijn ouders de strips in huis gebracht, ik heb van m'n moeder de rock 'n roll geleerd. Mijn ouders zitten nergens aan vast. Ze zijn jong van geest en ik waardeer dat enorm. Ze hebben ons ook bewust niet naar een katholieke school gestuurd.

– Ben je geïnteresseerd in popmuziek door de 'lessen' van je moeder?
Ik ben geen specialist, maar ik ben er wel gek op, de Stray Cats bijvoorbeeld. Ik houd van puur, het moet echt zijn en geen nep. Dat geldt ook op andere terreinen. Ik kan het fout hebben, maar voor mij is iemand als Ted Benoît onoprecht: nep dus. Misschien ben ik wel teveel idealist, maar ik vind het wel te gek worden.

– Zelfs zijn bladschikking en letters zijn eksakt Joost Swarte.
Dat klopt niet met wat hij vóór zijn kennismaking met Swarte deed. Zijn *Vers la ligne claire* toch ook: ik heb Dionnet gezegd dat ik het gewoon bedrog vond. De Swarte-achtige verpakte verzameling oud werk in heel andere stijl, dat is nep.

– Je broer is erg beïnvloed door de film, Hitchcock bijvoorbeeld. Is dat bij jou ook zo?
Bij mij is dat veel minder. Ik weet er niet zoveel van, maar dat komt ook omdat je als inwoner van een klein dorpje niet zo bij de bron zit zoals hij in Parijs. Tegenwoordig zijn er gelukkig veel oude films op de televisie en natuurlijk houd ik ook van Hitchcock. Maar dat is meer voor de ontspanning dan als studieobjekt. Toevallig zijn er de laatste tijd wat oudere films van Hitchcock vertoond en ik moet wel zeggen dat ik stom verbaasd ben over de relatie tussen het werk van Hitchcock en Hergé. Ik geloof niet dat er invloed van de een op de ander is, maar ze hebben een grote overeenkomst. In essentiële dingen, maar ook in details zoals de manier waarop er met revolvers gemanipuleerd wordt. In de manier waarop mysterie en humor met elkaar verweven zijn. In een van zijn films zegt een jongeman van 'n jaar of 20 in een bepaalde situatie dat hij wel een trein kan besturen en hij beargumenteert dat met het feit dat hij als kind al met treintjes speelde; dát bedoel ik, dát is precies Kuifje. Soms in essentiële dingen zoals het leven, oorlog, imperialisme, enzovoorts en dan weer in een soort anekdotische relativering. ■

D.e avond, op slot Ulf

Kom, we moeten nu gaan

Stom beest! Eerst hem even...

CRAC

BROUMM

Niet voortgezette aanvang van een avontuur van de Jacopootjes in Duitsland: te karikaturaal Duits volgens de uitgever...

Pas op ! Het licht gaat aan !

Paul, doe de luiken dicht, het gaat onweren!

Rr ron ron

1

Paul, hoor je me?

Rr ron... Doe de lamp uit Rr ron . dat trekt de bl ksem aan..

Doet er n et toe./ Hij moet echt gek zijn als hij gaat slapen .. Nietwaar Farien?

EKAKEK!

KRAK

JMMM

AAAH

AKQUAK

He hel HELP/ Er is .emand bu ten/

CLAC CLAC

KRAOUMM

Hij is weg/ Farien, ga eens bij het raam ki,ken/

Kakakak!

Doe het zelf/

Hej k geloof dat ik heb gedroomd

KAK

Maar de volgende morgen

Dit is vreemd, een dief die niets steelt/

Er is een ruit gebroken, dus hij is wel binnen geweest/

Herr Grossman, u moet de politie waarschuwen.

Kijk eens Otto, hij heeft Oscar verdoofd

AAN DE VOET VAN DE MUUR, DE STAD IS DICHTBIJ. .

Super// Ik heb geschreven "Een rete steen is een moo.e steen/"

En vervo gens "Dans wanneer je er zin in hebt/"

Ik weet tenminste wat ik geschreven heb

Genoeg, OPSCHIETEN/ Je moet met mij mee?/

Wat heb je geschreven, Pisang?

Zal je we zien

POTT POUT POUT

Ik heb geschreven "Het gaat in het leven niet alleen om geld maar ook om liefkozingen "

Jullie zult zien dat de direkteur van het "Journaal", een vriend van mijn ouders, erg aardig is

JOURNAL

M'n beste vriend, goeiendag/ we verve.en ons en ze zeggen dat je ons misschien een b adz ,de van je krant kan geven

ERUIT!!

Goed ..hum hum ze testen Radio "Z" daar, maar eh .

Wat?/ Wat is dat? Dat ruikt naar chaos?//

Projekt van J. L. Floc'h voor kinderen, aangeboden aan Astrapi. Floc'h eigen kommentaar: 'Hergé rot op! Maar laten we niet vergeten dat Hergé altijd aanwezig blijft. In je hoofd tot het einde der tijden, want die kleine zweetdruppeltjes om een hoofd staan door hem voorgoed voor iemand die bang is. Zo is dat of je wilt of niet!'

B.J RADIO 'Z'

Meneer, wij dachten dat

Jaaaa

jij ons

jij ??

je mikrofoon

mikrofoon?

zou lenen

NEE!!

men zal z en wat men za zien

BZZZ BZZZ

«BZZZ BZZZ »
Ho, ho! Ik merk op

Mijn mus!!!

Laat de vogel los!!

CRA

Mijn mus!!!

Hij hoeft zich alleen te laten gaan!

Bedankt, heren de Raaf, dit is een prima kwast!

Hoeveel stippen moet ik maken?

Zeker vier!!!

Weg hier, hij komt eraan!!!

Exhibitie! Epiatie! Degradatie! Insultatie! Dat zal hun duur komen te staan!!!

Hi! Hi!

Boeken in 't kort

Wilhelm Busch: Pater Filicio en andere verhalen, Uitg. Hollandia. Prijs *f* 12,50. (A)

De uitgeverij Hollandia in Baarn is begonnen aan een serie boekjes met werk van Wilhelm Busch. Het worden deeltjes van bescheiden omvang, waarvan de uitgeefster hoopt dat er na nummer een genoeg belangstelling zal bestaan voor een uitgebreide reeks, want het verzameld werk van Busch biedt een ruime overvloed om lang door te gaan. Wilhelm Busch (1832-1908) mag beschouwd worden als een der pioniers van het stripgebeuren. Een schitterend tekenaar, die zijn werk voorzag van korte puntige gedichtjes van weinig regels, waaruit het verhaal duidelijk werd. Wie eens in Hannover komt moet vooral niet vergeten het aan Busch gewijde museum te bezoeken. Het ligt in een prachtig park en is daarom alleen al de trip waard. Maar het zorgvuldig ingerichte museumpje geeft ook een uitmuntend beeld van wat Wilhelm Busch allemaal heeft gepresteerd: in elk geval heel wat meer dan Max und Moritz, de twee schelmen die hem – terecht overigens – internationale faam bezorgden.

Busch is niet zo'n uitbundige figuur geweest als men uit zijn werk zou afleiden. Dat komt vaker voor: menig humorist is in wezen een wat weemoedig mens, soms zelfs zwartgallig, die zijn tegenslagen en pessimisme omzet in wrange taal en prenten, waarvan de uitwerking precies andersom is. Of toch niet? Wie weet hoeveel in een soortgelijke situatie verkerende lezers juist hierdoor een wat zonniger kijk hebben gekregen?

Deel 1 van de nieuwe Wilhelm Busch-serie van Hollandia (*f* 12,50) heet 'Pater Filucio en andere verhalen'. Pater Filucio is de hoofdpersoon van het tweede van de vier in dit boek opgenomen verhalen en veruit het langste. In tegenstelling tot de andere drie is het zwart-wit; de rest is gedrukt in de wat zachte tinten zoals tekeningen vroeger werden ingekleurd. Pater Filucio's geschiedenis is wrang en hard, niet bepaald een en al schaterlach. Het is een scherpe satire op de kerkelijke situatie van het Duitsland, zoals zich die honderd jaar geleden voordeed, met de strijd tussen absolutisme en demokratie, met corruptie en verloochening van christelijke beginselen, dit laatste met name door degenen die deze beginselen moeten verbreiden.

De andere, korte verhaaltjes, heten in de vertaling van Volker Hinten: Hans Lastpak, De Honingdiefjes (niet berijmd) en De Kemphanen. Het is een leuk begin van een serie die best mag uitgroeien. De uitgeefster gelieve er dan wel wat meer in te vertellen over de maker, diens achtergronden, de jaren waarin de verhalen tot stand kwamen en waar ze voor het eerst werden gepubliceerd. Net als de liefhebber van een goede jazz-plaat vraagt ook de striplezer om dergelijke gegevens.

(Frans Oudejans)

Schwartz en McGuinness: Einstein voor beginners. Van Gennep, Amsterdam. ISBN 90-6012-460-X. Prijs *f* 14,90. (A)

Op de omslag: Albert Einstein voor het volk verklaard! Was het maar waar! Appie, om in de toon van het boek te blijven, wordt als kapstok gebruikt. Kapstok voor de verkoop van een al te simpel socialisme van de schrijvers. Als Albert na tachtig pagina's aan bod komt, moet het volk ook nog even door viscositeit, diffusiesnelheid, referentiesysteem en andere bij arbeiders welbekende termen heen. Na vele bladzijden formules ontdekt het lezend proletariaat tenslotte, dat het er nog steeds niets van snapt.

De mengelmoes van animatie en strip bevat een X (=onbekend) aantal lettertypen en tekenstijlen, wat de konsumptie van het werkje er ook niet gemakkelijk op maakt.

Inderdaad, echt een boek uit een 'beginners'-serie.

(Hennie Wesseling)

Jan van Haasteren: Baron van Tast (Arboris Stripselektie 1), Haarlem. Uitg. Arboris BV, 1982. Prijs *f* 6,50; 50 blzz. (B)

Een beetje *Eppo*-lezer kent Van Haasterens Baron van Tast tot Zeverenhof uit zijn debuut in *Pep* met de teksten van Renée van Hensbergen: Jacovitti-achtig in zijn dekors, zeker ook met dezelfde mafheid, maar toch blijvend verrassend. Duidelijk een tekenaar die aan zijn scenario niet voldoende heeft en wild om zich heen blijft tekenen. De formule was ijzersterk, zeker ook toen Van Haasteren in *De Vrije Balloen* over kon gaan tot het uitbeelden van geslachtsdelen, maar is toch inmiddels gestopt. Deze bundel met de eerste 12 belevenissen van Baron van Tast, inklusief de legendarische eersteling *Haarkloverij,* is daarom allerwege de moeite waard. Om de strip zélf, maar ook omdat deze afleveringen nog nooit in albumvorm gebundeld zijn. Het is het soort onmogelijke absurde humor dat zo welig getierd heeft in België (Nero, Kwik en Flupke, Familie Snoek) en daar nog leeft (Kamagurka, Pirana, Got). Het risico van een overdosis is gering.

(Brok)

Reg Smythe: Linke Loetje Deel 1. Haarlem, Uitg. Arboris BV, 1982. Prijs *f* 9,90; 98 blzz. (A)

Het is met Linke Loetje een wat moeilijke zaak. Hij heeft mijn sympathie, jarenlang heb ik zijn wederwaardigheden uit *De Volkskrant* geknipt en geduldig ingeplakt, mijn eerste (gelukkig nooit gepubliceerde) kopij voor *Stripschrift* ging over hem, en toch zijn er geen aanwijsbare motieven voor die sympathie. Integendeel: Linke Loetje draagt veel meer feiten aan voor de konklusie dat hij een misselijke profiteur is, een intrigant, een lafaard, iemand die pas week, om niet te zeggen sentimenteel wordt als de drank toeslaat. Ik heb het met Doortje te doen, mijn eigen vrouw zou allang bij me weggelopen zijn bij zo'n gedrag en terecht. Maar hij is wel eerlijk, dat wil zeggen: eerlijk zwak, dus menselijk. Hij kent zichzelf beter dan wie ook. Een eerlijkheid die ontwapent, want de zwak- en botheden van Linke Loetje beperken zich niet tot deze stripfiguur en er valt heel wat in te herkennen. Dat herkenbare *plus* het strijdvaardige geduld van zijn vrouw Doortje *plus* de humor van Reg Smythe maken Linke Loetje tot een glimlach voor elke dag in de krant. Ook in deze fraai verzorgde bundel met, als ik het wel heb, vooral oudere afleveringen blijft die glimlach te voorschijn komen. Behoedt u zich overigens voor een overdosis. Driemaal daags 2 stroken is ruim voldoende: de kuur moet wel tot het einde afgemaakt worden.

(Brok)

Postriptum

Rariora Hermusiana

Stripschrift 156: 'Zoals bekend heeft Hermans het niet zo op Kuifje, een reden voor Hermus om hem jaren hinderlijk te volgen en bestoken met post. Hij geeft hier een triomfantelijk verslag van.'
Hinderlijk volgen? Bestoken met post? Dat de heren stripologen niet houden van korresponderen is me in de loop der jaren wel duidelijk geworden. Ik betwijfel of ze schrijven zelfs wel leuk vinden! Nou, ik wel. En ik getuig er keer op keer weer van via onze onvolprezen PTT. Wie de geschiedenis van het beeldverhaal pretendeert te schrijven mag de brief, als verhikel, niet versmaden. Van de hoed en de rand wil ik weten. Dáárom ben ik hinderlijk.

De feiten. Zoals bekend is het stripfiguurtje Kuifje het laatste decennium met een zekere regelmaat opgedoken in Hermans' werk. Of dit in ongunstige dan wel gunstige zin gebeurde is nauwelijks interessant. Interessant is Hermans' beeldvorming van Kuifje, die op zichzelf weer een karikaturaal beeld oplevert. Een amusante constante dus in een hoofdzakelijk ernstig oeuvre. Wellicht is het zijn zoon Ruprecht, hartstochtelijk Kuifjeverzamelaar (zo meen ik althans begrepen te moeten hebben uit Furore), die Hermans hierin voedde. Dat hij in zijn laatste roman bovendien aan Kuifje een opvatting ophangt die ravissant genoeg is om de boekverbranding weer in ere te herstellen leek me voldoende reden om Hermans' fascinatie (obsessie?) eens te inventariseren. Een en ander doorvlochten met aanhalingen uit een drietal ansichtkaarten.
Het blijkt dus Kuifje-zèlf die Hermans de laatste jaren hinderlijk heeft gevolgd. En dat er een triomfantelijk verslag voortvloeit uit het groeiend besef dat je lievelingsschrijver een haat/liefde-verhouding blijkt te onderhouden met je lievelingsstripheld lijkt me niet meer dan natuurlijk, des te meer als je bedenkt dat strips in literaire kringen nou niet bepaald een item is waarvoor je je borst behoeft nat te maken. Dat zag Tiraderedakteur Jaap Goedegebuure (credit in het Stripleksikon!) ook wel in en dit verklaart afdoende de ruimte die hij in zijn tijdschrift vrijmaakte voor een aspect aan Hermans (strip; Kuifje) waar vrienden van schone letteren doorgaans luchtigjes en schouderophalend aan voorbijgaan.
Wat zij hiermee nu gezegd? Dit: de redaktie van Stripschrift Nieuwsrubriek doet er goed aan eerst het gesignaleerde terdege te lezen vooraleer ze er enige regeltjes aan wensen te wijden. Misleidende informatie valt misschien niet zo op in een dagblad, een maandelijks verschijnend periodiek stelt op z'n minst zijn integriteit ermee ter discussie.

A. Hermus, Utrecht.

■

Door Rob van Eijck

De Zeven van Zeveneken: ook Nero nu op de hak genomen

De strippersiflages vliegen je tegenwoordig om de oren: we zijn nog nauwelijks bekomen van de twee kort na elkaar verschenen Suske & Wiske-parodieën, of er ligt al weer een nieuw op tafel van Nero.

Het album *De Zeven van Zeveneken* is overduidelijk vervaardigd door een Nero-kenner en -liefhebber. De uitvoering is identiek aan de oude albums: hetzelfde formaat, dezelfde soort omslag, dezelfde papiersoort, dezelfde soort druk en eenzelfde soort halvepagina-inleiding. Maar niet alleen uit de technische details blijkt dat de uitvoerder/tekenaar van deze persiflage een groot liefhebber van Nero is: dat wordt nog eens stevig bewezen door de inhoud van het verhaal, die voor de ware Nero-freak een wereld van herkenning opent. De tekenstijl is gehouden in de wat oudere Nerotijd, zo ongeveer rond *De Hoed van Geeraard de Duivel*. En in *De Zeven* héeft Nero trouwens die Hoed ook nog even. Naast de Hoed komen nog vele andere bekenden uit de oudere Nero-strip acte de présence geven: behalve de vaste personages zoals Madam Nero, de Pheipen en Tuizentfloot, zien we ook Beo terug, en de ezel – pardon: het páárd van Sinterklaas, Jef Pedal, de Zuid-Afrikaan met de Plonspillen, de Muze, Van Zwam, Ping-Pong, Jef het wereldgeweten, Matsuoka, Papa Papoea, het duplikaat van Petoetje, Jan Spier en zelfs Nero's eerste zoon. Zoals de meesten onder u wel zullen weten is die eerste zoon niet Adhemar, maar een kind zonder naam dat Nero in de oudste verhalen in een kinderwagentje placht voort te duwen, maar dat later door Marc Sleen gewoon vergeten is. Welnu, in *De Zeven* duikt deze zoon weer op, inmiddels volwassen geworden en zelf vader van enig kroost, om zijn vader uit de puree te helpen (in dit geval min of meer letterlijk).

Naast deze aardige grap met Nero's zoon wordt iets dergelijks ook met Nero zelf uitgehaald: de Nero's van de verschillende perioden van de strip (en zelfs een toekomstige uit 1990) ontmoeten elkaar in hun verschillende gedaanten. U ziet, er wordt heel wat uit de rijke historie der Nero-verhalen overhoop gehaald om het simpele scenario van *De Zeven van Zeveneken* aan te kleden. Om dat scenario gaat het natuurlijk niet: in deze persiflage is het de aankleding die de hoofdrol speelt. Het verhaal is dus eenvoudig (trouwens ook een overeenkomst met de 'echte' Nero): het dagbladverschijnsel Van Drogenbroeck (die er inderdaad zo uitziet) dreigt aan de deur gezet te worden omdat zijn verhalen naar niets lijken. De krantedirekteur van Van Drogenboeck overweegt Nero in dienst te nemen, dus besluit Van Drogenbroeck om Nero uit de weg te ruimen. Na twee mislukte eigenhandige pogingen probeert hij Tuizentfloot voor het karwei te huren, maar dat gaat niet door omdat deze hem, wegens diens bekende uiterst gewrongen redeneringen, voor de duivel aanziet. Via een advertentie wendt Van Drogenbroeck zich vervolgens tot Tante Eusebie, die zevenhuurmoordenaars op Nero loslaat: de Zeven van Zeveneken.

Nero wordt doorschoten, onder een pletrol gewalst, vergiftigd en onthoofd, maar ondervindt daarvan nauwelijks noemenswaardige schade. Hij heeft immers ooit van de bronnen van Sing Song Li gedronken en kan dus niet sterven. Aan het slot van het verhaal geraakt Van Drogenbroeck in het gevang dankzij detective Van Zwam, zodat het avontuur traditiegetrouw kan eindigen met het gekende wafelfestijn. Ook traditiegetrouw is het bezoek van Nero aan Marc Sleen, die met al zijn gevarieerde drukke bezigheden gemoedelijk op de hak wordt genomen. Nero gaat zijn geestelijke vader ter verantwoording roepen wegens alle op hem gepleegde moordaanslagen, maar Marc Sleen komt er al gauw achter dat er een vervalser, een imitator aan het werk moet zijn. Want Nero is 'zo schots en scheef getekend', zoals de schrijver met een ferme dosis zelfspot opmerkt, dat Marc Sleen dat onmogelijk zelf gedaan kan hebben. Daarop breekt Nero door zijn kader heen om de plagiator op het matje te roepen, maar laat zich lijmen door de belofte dat hij ook in deze persiflage op safari zal mogen gaan. Dit zijn best geslaagde grappen, zoals er in *De Zeven* meer voorkomen.

In dit relaas zult u vermoedelijk tot nu toe iets gemist hebben: waar blijft de seks? Gewoonlijk immers staan persiflages van stripfiguren strak van de seks (om even wat beeldspraak te hanteren), en moet deze Nero het dan zonder doen? Jazeker, want in *De Zeven* worden, zoals het een goede parodie betaamt, de kenmerkende eigenschappen van de Nero-strip op de hak genomen, en seks behoort daar niet toe. Of, zoals het in het boekje *Strip in de marge* in een gefingeerd (?) interview met de maker wordt gesteld: *'Ik vind dat een parodie de oorspronkelijke strip geen geweld mag aandoen. Men moet de karakters van de figuren behouden. Een seksparodie kan iedereen maken. Dat is een te gemakkelijke weg.'* En dus viert Nero alleen die lusten bot die hij in de echte strip ook heeft, zoals zijn drank- en vraatzucht.

En daarmee is *De Zeven van Zeveneken* een heel aardige persiflage geworden van de Nero-strip, die echter alleen voor diegenen leuk is die de oude strip door en door kennen, omdat alleen zij de ten tonele gevoerde personen en situaties voldoende kunnen herkennen om die op hun juiste waarde te schatten, en er zodoende een hoop plezier aan te beleven. Maar ook alleen de echte liefhebbers kunnen zich *De Zeven* aanschaffen, omdat de oplage tot honderd stuks beperkt is gebleven, zodat de prijs zeer aanzienlijk is. Waarom slechts honderd? In het zojuist aangehaalde interview zegt de maker daarover: *'Ik wil niemand op stang jagen. Met een grote oplage zou ik Standaard of Het Volk op mijn kap kunnen krijgen. Het zou een insidejoke onder stripverzamelaars moeten blijven. (...) Het grote publiek zou de helft niet begrijpen. Het zou zeker niet aanslaan volgens mij.'*

Een plausibele reden, die aansluit bij een verklaring die mij mondeling bereikte: Marc Sleen zou zelf niet gewild hebben dat er meer dan honderd exemplaren zouden verschijnen; ook hij vond een verspreiding onder liefhebbers voldoende.

Maar daardoor is de prijs erg hoog geworden, die bij een iets grotere oplage snel had kunnen dalen. En zouden er nou echt maar honderd liefhebbers van Nero bestaan...? ■

Nieuws

Nieuwsredaktie: Har Brok en Peter de Raaf (tel. 020-250975 of 010-519903).
Bijdragen voor deze rubriek in de vorm van folders, knipsels, recensie-exemplaren, fondslijsten, brieven enzovoorts graag naar het **redaktiesekretariaat, Postbus 15268, 1001 MG Amsterdam.**
De bijdragen in de Nieuwsrubriek zijn, voor zover niet door anderen ondertekend, samengesteld door de nieuwsredaktie.

ALGEMEEN

Binnenkort verschijnt een totaal overzicht van de repressie tegen het beeldverhaal, vanaf ca. 1920 tot heden, samengesteld door A. Hermus. Honderden schrijnende gevallen, alfabetisch naar land gerangschikt. Uit de aanbiedingsfolder: 'Het werk, smaakvol geïllustreerd, zal komende zomer verschijnen op A4-formaat en zo'n 60 blz. omvatten. Naast een vracht voetnoten en bronvermeldingen is de frisse aanblik van de gefotokopieëerde vorm eveneens een niet te versmaden attractie.' De prijs ligt inklusief verzending in de orde van 20 gulden, maar kan pas vastgelegd worden als de oplage bepaald is. Teken daarom nu alvast in op het adres Postbus 19017 te 3501 DA Utrecht, dan volgt nader bericht. Deze studie over censuur e.d. op het beeldverhaal vormt deel 2 van de serie *Stripologische Navorschingen*. Deel 1, een transkriptie van het VPRO-symposium over de Klare Lijn, is nog beperkt leverbaar.

ROBBEDOES FANCLUB
Zojuist opgericht de Robbedoes Fanclub voor liefhebbers van het weekblad *Robbedoes*. Voornaamste aktiviteit is het vervaardigen van het blad *Robbedoes Fanclub* met nieuws, interviews, bibliografieën e.d. Men wordt lid c.q. abonnee door storting van *f* 6,— (voor 3 nummers) op de RABO-bank nr. 35.53.51 684 tnv. Robbedoes Fanclub, Goudsbloem 3, 3161 SE Rhoon.

STRIPWINKEL PEP
In aansluiting op onze wat korzelige berichtgeving in nummer 156 kunnen we omtrent stripwinkel annex stripbibliotheek Pep meedelen dat deze gevestigd is op het adres Oude AA 1 te 5701 PZ Helmond Openingstijden: ma. 1 – 6 uur, di. en do. 12 – 6 uur, vr. 12 - 6 en 7 - 8 uur, za. 10 – 5 uur. Het assortiment omvat nieuwe uitgaven, tweede hands en antiek. Telefoon: 04920-49222.

TILLIEUX
Eindelijk is het dan toch zover: de strip *Felix* van M. Tilleux zal in het Nederlands worden heruitgegeven. De heruitgave wordt verzorgd door Paul Rijperman. Een parallelle Franse heruitgave verschijnt bij Deligne. (H.F.)

KINDEREN
Voor Bruna bloemleesden Leonard de Vries en zijn Ilonka *Voor de kinderkamer* en *Voor 't jonge volkje*, naar hun zeggen hoogst populaire kinder- en jeugdtijdschriften die door de Zeeuwse onderwijzer J.P. Louwerse omstreeks de eeuwwisseling werden samengesteld. Wie het geduld opbrengt om de deels in kleuren uitgevoerde werkjes goed te bekijken, zal daar ongetwijfeld veel genoegen aan beleven. Aangezien voor het gereproduceerde materiaal geen rechten verschuldigd waren kon de prijs bescheiden worden gehouden. Niettemin dringt zich de vraag op of niet bij *ieder* boek een bedragje aan rechten ingecalculeerd zou behoren te zijn. Ook wanneer een individuele auteur daarop geen rechten meer zou laten gelden zijn er altijd nog wel voldoende gemeenschappelijke schrijversbelangen te dienen. (P.H.F.)

SAAMHORIG
Ooit van *Roelof J. Rightinckloos* gehoord? Het is de naam van een predikant die als geesteskind van de echte predikant Bert Kuipers, hoofdfiguur is in *Saamhorig*, het tijdschrift van de Raad van Kerken in Nederland. Ongetwijfeld met vreugde hebben de 3.000 lezers van dat blad vernomen dat uitgeverij Jongbloed uit Leeuwarden de strips heeft gebundeld en voor *f* 9,50 te koop aanbiedt. (P.H.F.)

SUPERMAN
Helemaal vanuit Engeland trekt *Superman* in acht pagina's ten strijde tegen het roken van sigaretten. Zijn aartsvijand heeft dan ook Nick O'Teen. Reeds aan zijn hoge hoed valt diens kwalijke inborst te zien. De strip blijkt in november 1980 in een half miljoen exemplaren te zijn verspreid, maar misschien kan een briefje naar The Health Educatoinal Council, 78 New Oxford Street, London WC 1A 1AH, nog een exemplaar boven water toveren. (P.H.F.)

PHONOGRAM
Bij Phonogram verscheen, verdeeld over drie stripverhalen en daarmee corresponderende LP's/cassettes, *Muziekgeschiedenis* vanaf het stenen tijdperk tot aan Bero, Xenakis en Kagel. Een kenner als de onlangs gepensioneerde muziekredacteur Lex van Delden had er geen goed woord voor over, maar een leek als ik beleeft er wel degelijk plezier aan, met name aan de derde cassette.
Het eerste album eindigt met Mozart, het tweede gaat van Beethoven tot Wagner, terwijl het laatste met Mahler begint. Achterin het derde boek komt men een register tegen met de namen van niet minder dan 204 componisten die hier, zij het soms wat vluchtig, de revue passeren. Met zijn vertaling heeft Ernst van Altena ons kennis laten maken met weer een nieuw facet van zijn veelzijdig kunstenaarschap. (P.H.F.)

CH. SALOMON
Charlotte Salomon werd in Berlijn geboren als dochter van een Duitsjoodse arts. In 1939 volgde zij haar schoonouders naar Frankrijk. Van nabij maakte zij mee hoe zowel haar moeder als haar grootmoeder zich van het leefden beroofden. Deze ervaringen en de oorlogsgebeurtenissen brachten haar aan de rand van de waanzin. De enige uitweg die zij vond was om haar letterlijk uit te tekenen in 769 gouaches. Aan deze geschilderde autobiografie werkte zij, zonder ophouden, twee jaar achter elkaar, zodat zij er dagelijks een voltooide. Charlotte kwam in 1943 in Auschwitz om
Al het werk is bewaard gebleven en door toeval naar Nederland gekomen. Een expositie, enkele jaren geleden, bracht Frans Weisz op de gedachte om er een film over te ma-

ken. Met Duitse, Engelse, Italiaanse en Nederlandse financiëring lukte dat uiteindelijk. Van dit 'stripverhaal' is ook een boek gemaakt waarvoor Judith Herzberg de vertaling op zich nam. (Daarnaast hield Judith een in boekvorm uitgebracht dagboek van de verfilming bij). Bij uitgeverij Schwartz in Maarssen is het boek, 800 bladzijden dik, voor circa *f* 120,— te koop. Een aangrijpender beeldverhaal is mij niet bekend (P.H.F.)

STRIPBLADEN

PEP STRIPKRANT
De *Pep Stripkrant* wordt vervaardigd door stripwinkel/-bibliotheek Pep, Oude AA 1 te Helmond en bevat 'jong latent talent'. Verdrietig stemmend amateurwerk van Berry Baggermans, Ramaprem en Peter van de Laar.

COMIX
In het eerste nummer van het nieuwe Nederlandse stripmaandblad *Comix* uitgegeven door Semic, de strips *St. James Infirmary* van Matena, *Crux Universalis Eternity* van Bilal, *Rowlf* (in kleur) van Corben, *Zora en de Hibernauten* van Fernando Fernandez (in kleur), *Leven op een andere planeet* van Eisner, *De executie* van Alfonso Font, maar *Comix* telt ook een aantal redaktionele pagina's; De Toestand, een rubriek over stripverhalen, striptekenaars en striputgevers door Peter de Raaf, een vaste pagina door Dooier (Dick Matena) over stripzaken die hem niet bevallen en dat zijn er heel wat: dit keer *Alweer de klare lijn* (nu door hem weer eens verrassend gebruikt als term voor een tekenstijl, grafisch dus) en verder een bijdrage over Will Eisner door De Raaf.
Nummer 2 vervolgt de strips van Eisner en (in kleur) Corben en Fernandez. Matena komt met fraai pin-up-werk in *Vlees of het geheime leven van Alfred H.* en evenmin te versmaden is *De Balen* door Dominique Hé en Le Tendre. Corben wordt belicht door Jac Drewes. Prijs per nummer *f* 6,95 (68 blz.).

1984
In nr. 13, ook in *1984* dus, informatie over en stripwerk van Corben. Voorts tekenwerk van Jose Ortiz, Alex Nino, Carlos Gimenez, Mike Saenz, Josep M. Bea. Het op de voorkaft aangekondigde vervolg van Matena's *Lazarus Stone* blijkt verschoven te zijn naar nr. 14. Prijs per nummer *f* 6,50 (76 blz.).

TRAMWAY
Nummer 5 bestaat grotendeels uit herdrukken van de strip *Seicherl* van Ludwig Kmoch, een Oostenrijkse krantenstrip uit de dertiger jaren. Los daarvan een parodie van Reinhard Kiesel op nationaal-socialistische bladen. Dit keer geen amateurwerk. Prijs DM 4,-

RHAA LOVELY
In september verschijnt bij uitgeverij Yendor het eerste nummer van een nieuw tijdschrift, getiteld *Rhaa Lovely*. Het gaat hier om de Nederlandse versie van het polulaire Franse tijdschrift *Fluide Glacial*. *Rhaa Lovely* zal maandelijks gaan verschijnen, telt ongeveer 44 pagina's en gaat tusen de vijf en zes guldens kosten

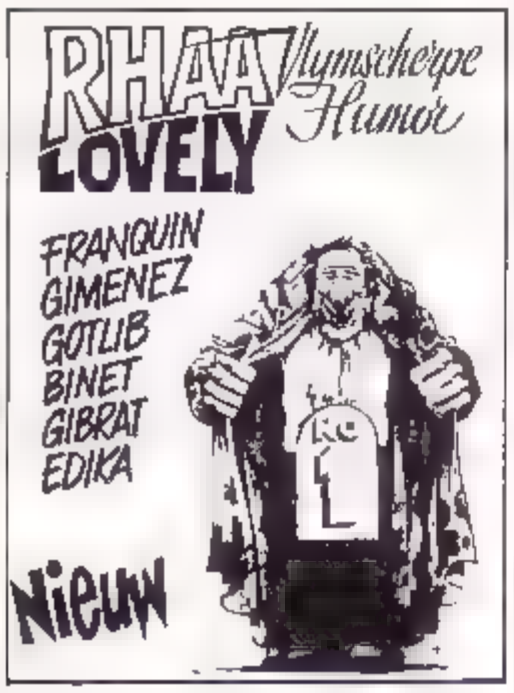

Het tijdschrift wordt gevuld met een selektie van de strips die in de afgelopen jaren in *Fluide Glacial* gestaan hebben, plus nieuw materiaal uit Frankrijk. Er wordt één vervolgverhaal in geplaatst (C'est bien du Goudard van *Gibrat*), verder komt in het eerste nummer een aflevering van *Rha-Gnagna* door *Gotlib* en werk van *Franquin, Binet, Gimenez* en *Edika*. Het is de bedoeling dat er in een later stadium albums uitgaven van de strips uit Rhaa Lovely komen.
Ondertussen is zojuist bij Yendor verschenen het album *Tot aan je strot in het genot* van *Alexis* en *Gotlib*. Een album waarin de reklame op de hak genomen wordt. 48 pagina's. Prijs: *f* 12,50.

VAKBLADEN

ROBBEDOES FANCLUB
In nr. 1 (8 blz., A 4) iets over de recente auteurswisselingen van de strip Robbedoes, nieuws in verband met het blad *Robbedoes* en 4 bladzijden *Robbedoes* bibliografie. Prijs *f* 6,— voor 3 nummers (zie de afdeling Algemeen).

NIEUWSBRIEF
In de zevende *Nieuwsbrief* van Holland Animation aandacht voor de nieuwe films van Hans Nassenstein (*Nog eens*) en Jacques Verbeek/-Karin Wiertz *(The case of the spiral staircase)*. Voorts de aankondiging van een publikatie over de studio van de trucfilmer George Pal, die van 1934-40 in Eindhoven gevestigd was en daarnaast een aantal huishoudelijke zaken. Inlichtingen: Gedempte Voldersgracht 20, 2011 WD Haarlem.

UITGEVERIJEN

PANDA
Onlangs verscheen bij deze uitgeverij band 7 uit de Eric de Noorman reeks. In dit album zijn opgenomen *De zoon van Eric, De zwarte ruiter, De boog van Allard* en *De koning der steppen*. Luxe, gebonden uitgave. Prijs: *f* 43,— (of *f* 36,— bij intekening op de hele serie).

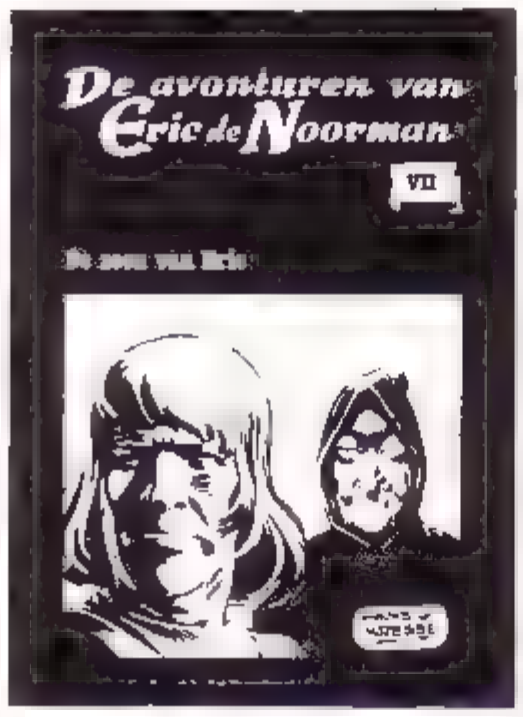

Zo rond deze tijd moet verschijnen het album *Morgan Tower – Bannelingen in de ruimte* door de Italianen *Morisi* en *Zanfrognini*. Een science fictionstrip in Flash Gorden-stijl. Prijs: *f* 6,55 voor de normale uitvoering en *f* 20,50 voor de gekartonneerde versie.
Ook op verschijnen staat het zevende deel uit de *Miranda Blaise*-reeks. In dit album staan de verhalen *Slechte Suki, De galeislaven* en *Het jachtgebied*. 72 bladzijden, prijs: *f* 12,50

Voor de komende weken staan bij Panda de volgende albums gepland: *De ogen van de kat* door Moebius. 64 pagina's, prijs *f* 8,25 voor de normale uitvoering en *f* 19,90 voor de gekartonneerde.
Corto Maltese deel 6 met de verhalen *De kleinzoon* en *De engel aan het oosterraam*. Prijzen: *f* 6,55 en *f* 17,75.

In de reeks *Ayak* door *Coelho Ollivier* verschijnen de eerste twee delen, *De witte golf* en *De weg naar het goud*. De verhalen spelen zich af aan het eind van de negentiende eeuw op de vlakten van het noorden van Canada, waar de goudkoorts iedereen te pakken heeft. Prijs per deel: *f* 6,55.

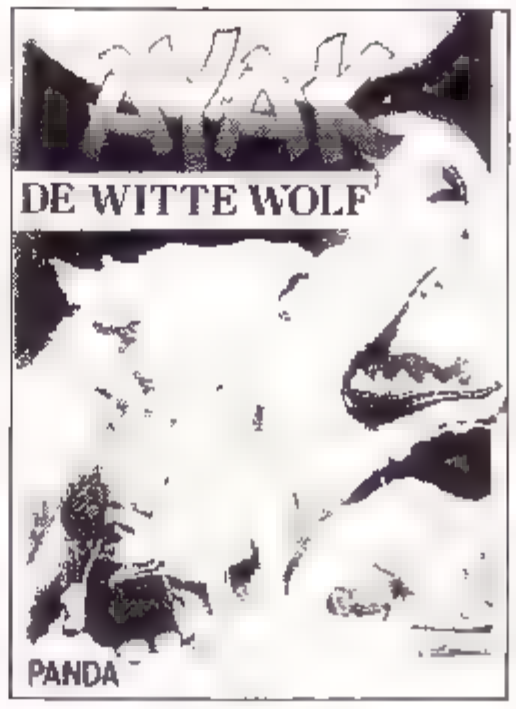

Barbaarse goden is het eerste deel uit de serie *Jeremie* van de fransman *Paul Gillon*, bekend van de serie *Schipbreuk in de tijd*. Dit album gaat in de normale uitvoering *f* 6,55 en gekartonneerd *f* 17,75 kosten.

In mei/juni zal band 8 uit de Eric de Noorman reeks gaan verschijnen. In dit boek zijn opgenomen de verhalen *Het Tyrfing-mysterie, De twintig laatsten, Strijd om Heidrun, De prijs der wrake* en *De vloek van het goud*. Het geheel telt 164 bladzijden in een luxe, gebonden uitgave. *f* 43,— is de verkoopprijs, terwijl intekenaars op de gehele serie *f* 36,— betalen. De voor maart 82 aangekondigde *Stripkatalogus* is uitgesteld tot september. Verder heeft Panda de prijs van het album *De ijsdemon* van *Tardi* in prijs verlaagd naar *f* 9,90.

CASTERMAN
Binnenkort zijn bij deze uitgeverij twee nieuwe albums te verwachten *In het teken van de steenbok* van *Hugo Pratt* en *Achterland* van *Ferrandez*. In het album *In het teken van de steenbok* staan de eerste zes Corto Maltese verhalen, te weten *Het geheim van Tristan Bantam, Rendez-vous in Bahua, Snelvuur Samba, De adelaar van Brazilië, Fortuinzoekers* en *Een meeuw op het strand*. Het album telt 140 pagina's en is geheel in zwart-wit, dit in tegenstelling tot de Corto Maltese albums van uitgeverij Panda waar exact dezelfde verhalen, nu in kleur, reeds verschenen zijn. Prijs van deze Casterman editie is *f* 16,90.
Achterland van *Ferrandez* is een verhaal dat zich afspeelt in de Haute-Provence, het 'achterland' van de Middellandse Zeekust, dat langzaam leegbloedt omdat de jeugd wegtrekt naar de stad en naar de Côte d'Azur. Plattelandsdramatiek over 48 pagina's uitgestrekt en geheel in kleur. Prijs van dit album: *f* 6,25.

OBERON
Voor de komende weken staan bij uitgeverij Oberon de volgende albums op het programma:
Week van 7 juni:
Trigië deel 22 – De proeven van Janno. Drie korte verhalen, dit keer niet getekend door *Don Lawrence* maar door *Olivier Frey*.

MacCoy deel 7 - De Scalpenjagers. MacCoy moet het in dit album opnemen tegen een bende scalpenjagers, die proberen twist te zaaien tussen de blanken en de Mescalero-Apachen.

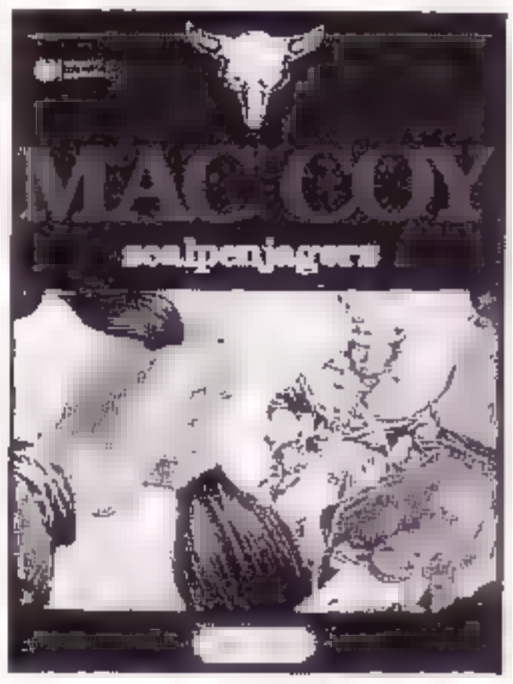

De beste verhalen van Donald Duck deel 26 - Donald Duck als walvisvaarder.
Week van 14 juni
Anita Jofelalbums deel 2 – De dreigende vinger. Prijs: *f* 6,25.

Ramiro deel 4 · De wachters van Bierzo.

Avonturen van een steenrijke eens deel 15 – Oom Dagobert en de lemming met het medaillon.
Amerikaanse avonturenreeks deel 3 – Het hart van Julia Jones deel 1. Hardcover uitvoering. Prijs: *f* 12,50.

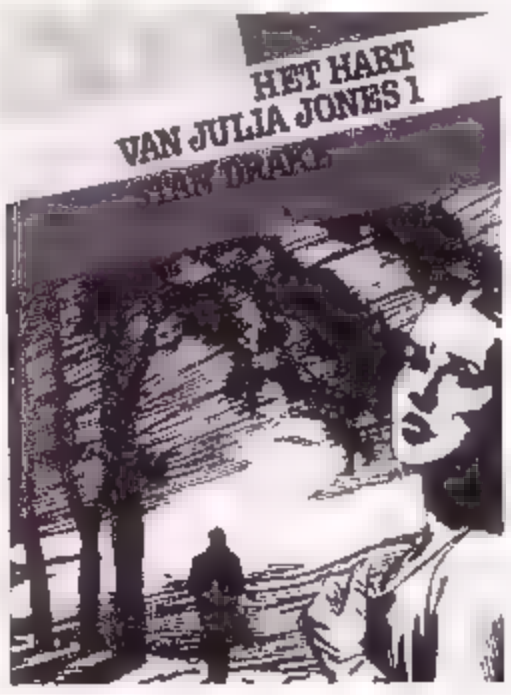

Week van 21 juni:
Olivier Blunder deel 21 – Hebbes!

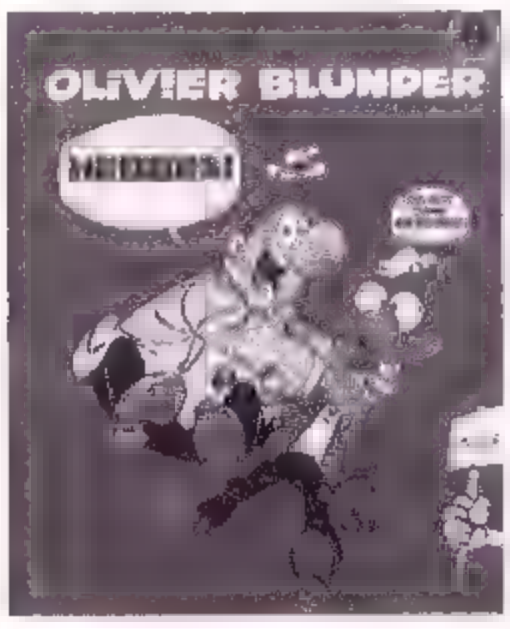

Bessie Turf deel 1 – Kamerolifantje
Week van 28 juni:
Conan deel 11 – De schatkamer van de dood. Dit deel is het vervolg op het vorige Conan album, de schat van Tramcos.
Alwin deel 2 – Valstrik op Malta. Alwin moet een belangrijk manuscript via Malta naar Frankrijk brengen en dat blijkt niet zonder gevaren te gaan. Alle vermelde Oberon uitgaven kosten *f* 6,55, tenzij anders vermeld.

BILAL
Al weer geruimte tijd geleden, maar nog niet vermeld in de Nieuwsrubriek, heeft Oberon de vier delen uit de *Voorbijganger*-reeks van *Bilal* en *Christin* herdrukt. *Het dorpje dat ging vliegen, Het schip van steen, De onbestaanbare stad* en *De falangisten van de zwarte orde* zijn dus nu weer overal verkrijgbaar voor *f* 17,95 per deel.

DENDROS
Bij deze uitgeverij verscheen het derde deel uit de serie *Dolgedraaid* van de Spanjaard *Francisco Ibanez*. Titel van dit album is *Alle remmen los!* Prijs: *f* 6,25.

DE VRIJBUITER
Het 29ste album alweer van *Paling en Ko* is getiteld *Een hondebaan* en ligt in de winkels voor *f* 5,95.

ESPEE
Eind mei zullen bij deze uitgeverij de volgende boeken gaan verschijnen: *Pruts prutst private kreye* door *Prutswerk*. Prijs: *f* 14,90.
Familie Doorzon Zomerboek door *Prutswerk*. Dit boek telt zo'n 100 pagina's waaronder 24 pagina's Doorzon strips in kleur, die nog niet eerder gepubliceerd zijn. Verder wordt het album opgevuld met de nodige spelletjes en puzzels. Prijs: *f* 9,90.
Van *Corben* wordt het boek *Den* herdrukt. Prijs *f* 29,90.
Familie Doorzon deel 2 door *Prutswerk*. Prijs: *f* 7,90.
Theresia van Avila door Claire Bretecher. Geheel in kleur. Prijs: *f* 14,90. *Het Familie Doorzon Uit kleedboek* door *Prutswerk*. 24 pagina's op karton. Prijs *f* 9,90.
Tenslotte verschijnt van *Windig* dan nog het *Windig Schetsboek* voor de prijs van *f* 40,—.

DE DAGERAAD
Bij deze Belgische uitgeverij zijn onlangs twee luxe stripboeken in beperkte oplage verschenen.
Van tekenaar *Jef Nijs* verscheen het album *Amedeus en Seppeke*, met de verhalen *Formule Z.02.T, Jacht op een teddybeer, De diamanten Mummie* en *De zilveren schildpad*. Het boek is verder voorzien van een nawoord en een bibliografie door Danny de Laet. Het album is gedrukt in een genummerde oplage van 1100 exemplaren, heeft een harde kaft en kost *f* 29,75.
Van de tekenaar *Pink* verscheen de *Pink Omnibus*. Over 112 pagina's zijn vijf verhalen opgenomen, aangevuld met een interview en bibliografie door Danny de Laet. Ook dit album is gedrukt in een genummerde oplage van 1100 exemplaren, voorzien van een harde kaft en kost *f* 29,75.

PAUL RIJPERMAN
In de *Jari* reeks staan twee nieuwe titels op uitkomen. *Jari in de knel* en *Het geheim van Jimmy Torent*. De albums gaan *f* 11,90 per deel kosten. In de *Bunzing* reeks zal van

STRIPWINKEL
GUUST
IN- EN VERKOOP VAN STRIPVERHALEN

Torenpassage
Breda 076-134153

GEOPEND: MAANDAG: 13.00 - 18.00 UUR.
DI. T/M ZA: 11.00 - 18.00 UUR.
DONDERDAG TOT 21.00 UUR.

STRIPWINKEL
STORS

SCHEFFERSPLEIN . DORDRECHT
078-142012
GEOPEND VAN 11.00 UUR T/M 17.30 UUR
ZATERDAGS DE GEHELE DAG
IN & VERKOOP VAN STRIPVERHALEN.
TEVENS ANTIQUARIAAT.

Mittel het album *De 3L, de uil roept drie maal* gaan verschijnen. Prijs *f* 11,90.

MONDRIA

Uitgeverij Mondria meldt dat de eerste vier delen van de zwart-wit reeks opnieuw gedrukt zullen worden, ditmaal op steviger papier. De kwaliteit van de boeken zoals ze zijn uitgebracht voldeed niet aan de eisen die aan een luxe serie gesteld zou mogen worden. Alle tot nu toe verkochte exemplaren zullen omgeruild kunnen worden over nieuwe exemplaren.

Verder brengt Mondria ter gelegenheid van de wereldkampioenschappen voetbal een nieuw deeltje op de markt in de cartoon serie, ditmaal *Voetbal Humor* van tekenaar *Du Boullon*. Prijs: *f* 9,90 (echter tot 31 juli *f* 7,90).

CALVO

Het Rotterdamse stripantikwariaat Calvo gaat zich ook met uitgeven bezig houden. Gepland staan een reeks heruitgaven van oude verhalen van de Franse tekenaar *Calvo*. De deeltjes zullen om de twee maanden gaan verschijnen in een beperkte oplage van 1000 exemplaren. De boeken zijn zwart-wit en hebben ongeveer 80 pagina's. Reeds verschenen in het album *Snortje Trippelteen – Drie Musketiers* en in juli zal gaan verschijnen *In de Far West*. Prijs per deel: *f* 15,90.

AMERIKA

Met de regelmaat van de klok verschijnt in Amerika om de twee maanden het tijdschrift *The Spirit*. Het onlangs verschenen 33ste nummer telt 64 pagina's en bevat de volgende Spirit-herdrukken: *The haunted house* (1940), *Slim Pickens* (1940), *The Portier Fortune* (1946) en *Dolan walks a 'beat'* (1949). Verder in dit nummer het zevende deel van *Essay on Comic Art* door *Will Eisner* en een artikel door Eisner-fanaat *Cat Yronwode* over het werk dat Eisner voor het tijdschrift *PS* gedaan heeft. In tegenstelling tot de volgende nummers van The Spirit heeft dit nummer wat minder strips en wat meer artikelen. The Spirit wordt uitgegeven door *Kitchen Sink Comix* en in Nederland door verschillende importeurs geïmporteerd. Prijs: *f* 9,90.

Ask Will Eisner is een nieuwe rubriek die in de komende nummers van The Spirit zal gaan verschijnen. De lezers kunnen vragen aan Eisner opzenden die in het tijdschrift beantwoord zullen gaan worden. Mensen die vragen hebben kunnen die opzenden aan *Ask Will Eisner, The Spirit Magazine 2 Swamp Road, Princeton, Wisconsin 54968 USA*.

Naast het uitgeven van The Spirit houdt *Denis Kitchen* zich ook bezig met underground comics. Onlangs verscheen het negende nummer uit de serie *Bizarre Sex*. Dit nummer wordt geheel gevuld door het verhaal *Omaha, the cat dancer* van *Reed Waller*, een goed getekend, grappig dierenverhaal. Te koop bij de importzaken voor ongeveer *f* 6.— in Engeland zullen de undergroundliefhebbers deze uitgave moeten missen want de Engelse douane vond deze comic ontoelaatbaar voor de Engelse lezer en nam de hele partij in beslag.

Eclipse nummer 5 (uitgegeven door Eclipse Enterprises) bevat goed stripwerk van *Michael Kaluta, Trina Robbins, Marshall Rogers* en *Gene Colan*. Het blad telt 64 pagina's en verschijnt om de twee maanden. Bij dezelfde uitgever verscheen het eerste nummer van *Destroyer Duck* van *Steve Gerber* en *Jack Kirby*. De eventuele winst die op deze uitgave gemaakt wordt zal aangewend worden voor het betalen van advokaten in een rechtzaak van Steve Gerber tege *Marvel* over de vraag wie de rechten bezit van *Howard the Duck*. Gerber claimt dat hij, als schepper van de figuur, de rechten heeft en Marvel bestrijd dat. In Amerika verschijnen op dit moment pagina grote advertenties in de stripbladen waarin tekenaars als *Neal Adams, Jeff Jones, Michael Kaluta, Harvey Kurtman, Wendy Pini, Steranko, Barry Smith* en *Berni Wrightson* hun steun aan Gerber in deze zaak betuigen.

Bij *Warren* zijn zojuist verschenen *Creepy* nummer 137 en 138, *Eerie* 131 en 132 en *1994* nummer 24 en 25. Vermeldenswaardig zijn Creepy nummer 137, geheel gevuld met strips van *Al Williamson* en Eerie nummer 131, dat geheel bestaat uit strips van *Wally Wood*. De prijs in Nederland van de Warren bladen ligt rond de acht gulden.

In de serie *The First Kingdom* van *Jack Katz* is zojuist het vijftiende deel verschenen onder de titel *Tundran is Kenmoor*. 32 pagina's, *f* 6, –. Van de enorme hoeveelheid comics die *Marvel* en *DC* maandelijks op de markt brengen volgen hier van de afgelopen maand: de interessantste titels:

DC:

Best of DC Digest nummer 24 (met een *Neal Adams* verhaal), *The Fury of Firestorm* nummer 1 (een nieuwe serie door *Gerry Conway* en *Pat Broderick*), *House of Mystery* nummer 305 (met verhalen van *Bruce Jones* en *Ernie Colon*). *Saga of Swamp Thing* nummer 1 en 2 *Superman* nummer 372 (met een verhaal van *Gil Kane*), en *Tales of the New Teen Titans* nummer 1.

MARVEL:

Contest of Champions Mini-Series nummer 1, *Defenders* nummer 108 (met een gastoptreden van Spiderman), *G.I. Joe* nummer 1, *Marvel Tales* nummer 140 (een herdruk van Spiderman nummer 3 door Lee en Ditko) en *What if?* nummer 33 (What if Iron Man was trapped in the time of King Arthur?).

SIGNALEMENT

/-/ In de schoolkrant van het Eemlandcollege Zuid te Amersfoort (jg. 3, nr. 1) staat een 17 bladzijden tellende studie *De Juwelen van Bianca Castafiore* door Erik van Schaik over het gelijknamige Kuifjealbum. Zeker de moeite waard /-/ De schoolkrant is helaas niet in de handel, maar mogelijk is de auteur bereid tegen betaling van zijn onkosten fotokopieën te maken: steek uw licht op bij Erik van Schaik, Emmalaan 9, 3818 GG Amersfoort /-/ Zoals gemeld begint H.G. Kresse opnieuw met Eric de Noorman In een interview in *De Stem* van 7-4-82 verklaart hij nog steeds met zijn ogen te sukkelen als gevolg van oogoperaties in 1979: zijn werktempo ligt nu nog steeds op nog maar een derde van wat het geweest is /-/ In de uitgave *Lekker dagje uit in eigen land* van de VVV en ANWB staat een poster van *Jan van Haasteren* (zie illustratie). /-/ Veel aandacht voor strips in de *Haagse Post*. In nummer 12 een interview met *Giraud/Moebius* door Kees de Bree en Hans Frederiks. In nummer 14 een interview met *Kamagurka* door Ton van Dijk en in nummer 16 doet Kees de Bree verslag van de rechtzaak omtrent *De Kerkraker* en *De glunderende gluurder* /-/ In *Schipholland* jg. 6, nr. 5 een interview met Marten Toonder /-/ Met name: Koffieshop *The Spirit*, Westerstraat 121 te Amsterdam /-/ Stripuitgever Georges Dargaud richt zich nu ook op de Amerikaanse stripmarkt. Binnenkort wordt een bureau geopend in New York.

STRIPWINKELGIDS

'PLATENBAR-STRIPWINKEL LEO'

Lange Kerkstraat 32
4461 JJ Goes, telefoon 01100-13194

STRIPWINKEL **GUUST**

In- en verkoop van stripverhalen

Torenpassage Breda, tel. 076-134153.
Geopend: maandag: 13.00-18.00 uur. Di t/m za: 11.00-18.00 uur. Donderdag tot 21.00 uur.

---

de Jacobijn

JACOBIJNESTRAAT 10
HAARLEM
TEL. 023-320782

ÉÉRSTE HAARLEMSE STRIPWINKEL!

DE LEKTUURHAL

*GESPECIALISEERD IN STRIPS

LEEUWARDEN
O/D KELDERS 10
05100-30756

HARTJE SHEEK
NWE BURGSTR. 3
05150-15510

HEERENVEEN
DRACHT 100 05130-25092

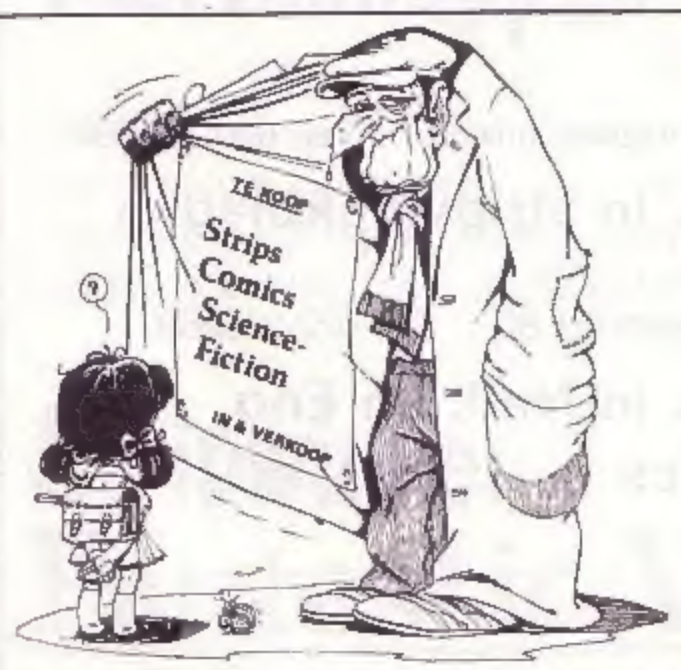

Stripwinkel Fantastic Visions

Goudsesingel 44 3011 KC Rotterdam
Tel.010-331710

RICHARD
Rombout-Hogerbeetsstraat 78,
Amsterdam, tel. 020-842923.

STRIP ANTIQUARIAAT + STRIPGALERIE PANDA

Frederikstraat 955-959
2514 LJ 's-Gravenhage,
telefoon 070-635950*
geopend di t/m vr van 12 tot 6 uur; zaterdag van 11 tot 5 uur

---

030-311461 's maandags gesloten

LAMBIEK
Kerkstraat 78, Amsterdam,
telefoon 020-267543

Nu ook een
STRIPSPECIAALZAAK
in Vlissingen
met de meest uitgebreide kollektie strips, ook Frans-Engelstalige.

GRAMM. STRIPS 76
DE STRIPWINKEL,
Paul Krugerstraat 146-148
4381 WK Vlissingen, 01184-17054

Antiquariaat Nillco
oude strips en boeken

Nieuwlandstraat 25, Tilburg
013-431229 – 3 min. v. station

di.-wo.-vr. 12-6, do. 12-9, zat. 11-5

Stripwinkel 'Ombrosius' Amsterdam
Oostenburgergracht 69, 020-224680
Gesp. in stripweekbladen.
Molukkenstraat 86, 020-945969
gesp. in Ned. en Eng. Comics
Ook een uitgebreid Antiquariaat.

STRIPWINKEL DUMPIE
Nieuwe Rijn 18, Leiden, tel. 071-126404

BESLIST DE GOEDKOOPSTE MET ANTIQUARISCHE PRIJZEN!!
(meestal niet meer dan 60% van de katalogus prijs)

DE NOORMAN

lange hezelstraat
nymegen
071-226146

heuvelstr 103-4
tilburg
013-358319

Broerenstraat 4,
Arnhem, tel. 085-431398

P.G. Hermans

STRIP- EN LECTUURSHOP/ SHOPPINGCENTER
Oudegracht 136, hoek Vinkenburgstraat
Utrecht, telefoon 030-334357

De grootste in Utrecht

Boektiek 37
Zeestraat 37, Beverwijk, telefoon 02510-23113
Openingstijden maandag tot vrijdag 10 tot 6 uur, zaterdag 10 tot 5 uur.

STRIPWINKEL SJORS

SCHEFFERSPLEIN, DORDRECHT
078-142012
DAGELIJKS GEOPEND VAN 11.00 UUR TM 17.30 UUR
ZATERDAGS DE GEHELE DAG
IN & VERKOOP VAN STRIPVERHALEN TEVENS ANTIQUARIAAT.

De Stripschappagina

MEDEDELINGEN, BERICHTEN & AANBIEDINGEN

Postbus 11335,
1001 GH Amsterdam

NIEUW BIJ DE LEDENSERVICE

Zojuist verschenen:
delen 47 en 48 in de Oberon-zwartwitreeks:

47: Historische vertellingen deel 2. Levensbeschrijvingen in stripvorm van onder andere Marco Polo, Beethoven, Lincoln en Eiffel. Eerder gepubliceerd in Sjors (1966-1968). Door Harry Balm *f* 6,25

48: Cliff Rendall – Gevangenen van het heelal –. De tweede en laatste episode van het hoogtepunt in het toch al indrukwekkende strip-oeuvre van Bert Bus. 52 pagina's *f* 6,25

Bij Drukwerk verscheen recentelijk DE ZAAK KUIFJE, door Frits Oppenoorth. Een paperback van 96 pagina's met alle informatie rond de rechtszaak die gevoerd is over Kuifje in Zwitserland, met vergelijking van dezelfde zaak in België en met algemene beschouwingen over parodie en plagiaat. Leesbaar, onderhoudend en geïllustreerd
f 15,—

Alle aanbiedingen van de ledenservice kunt u zich toeëigenen door het verschuldigde bedrag over te maken op giro 3291121 t.n.v.
Het Stripschap, Postbus 11335,
1001 GH Amsterdam.

I.v.m. portokosten graag minimaal 2 albums tegelijk bestellen. Leden van Het Stripschap genieten de gebruikelijke voordelen.

STRIP-3-DAAGSE

De Strip-3-daagse vindt plaats op 17, 18 en 19 september 1982 in Het Turfschip te Breda. Door de grote drukte in de afgelopen jaren voelen veel leden zich onder de voet gelopen. Om tegemoet te komen aan de wens tot rustig vaarwater zal op vrijdag 17 september op de dag van start worden gegaan met een conventie onder de titel 'Parodie en plagiaat in strips'. Een unieke gelegenheid voor de leden van Het Stripschap zich te mengen tussen de professionals van het stripvak. Want voor leden en professionals geeft juist deze dag een serieuze kijk op de stripwereld. De ledenservicestand zal rustig te benaderen zijn en mogelijk is een blik te werpen op de opbouw van de stripboekenbeurs.

Het 'grote' publiek krijgt eerst massaal toegang als vrijdagavond om 18.00 uur de stripboekenbeurs van start gaat. Begeleid door film- en videovoorstellingen, een waarschijnlijk optreden van het voltallige Spetters-team met een merg en been tergende stripshow, gevolgd door een Amerikaanse veiling en een passend slot gaat de Strip-3-daagse stevig door. Zaterdag en zondag hebben hun eigen karakter reeds gevestigd. Ieder zijn of haar weg naar datgene wat hij of zij aantrekkelijk vindt. We begeleiden de leden wel naar de striptas (haal 'm vrijdag). Hopelijk hebben we er dit jaar meer dan 1000 (dat is 3 ton papier) zodat de bezoekende leden kunnen worden voorzien. Het programma voor die dagen voorziet in de uitreiking van de Stripschapprijs 1982, theater, film, video-beams met live tekenwerk en interviews, een met stripboeken afgeladen boekenbeurs, een complete ruilbeurs, een amateurbladenhoek, tentoonstellingen, binnenlandse en behoorlijk veel buitenlandse striptekenaars, vloergebeurens, Amerikaanse en gewone veilingen, etc. Het wordt Strip-3-dimensionaal. ■

(Advertentie)

STRIPWINKEL 'OMBROSIUS' AMSTERDAM

Oostenburgergracht 69 – Tel. 020-224680
Gesp. in stripweekbladen

Molukkenstraat 86 – Tel. 020-945969
Gesp. in Ned. en Eng. Comics

Ook een uitgebreid Antiquariaat.

DEBUUT SERIE — 1 — BERENO JAN VONK

PASTORALE 83

Door toevalligheden en vergissingen voelt een klein nederlands dorpje zich door Russen belaagd. De bliksemsnel om zich heen grijpende angst voor het "Rode Gevaar" vindt z'n hoogtepunt in een volkstribunaal waarin karikaturen uit alle lagen van de bevolking vertegenwoordigd zijn.

Slappe kaft/48 pag./ingenaaid/ƒ.9,90

INBINDMAPPEN

voor Pep.Eppo.Kuifje. Donald Duck.Robbedoes

Fl.9,90 p.s. (1/2 jaargang)

Marvelmappen Fl.11,90 p.s.

(24 nummers)

Deze mappen zijn te bestellen d.m.v. overschrijving van het verschuldigde bedrag + F 5,00 porto kosten op onze giro 3812165 t.n.v.FANTASTIC VISIONS

Stripwinkel Fantastic Visions

Goudsesingel 44 3011 KC Rotterdam

Tel.010-331710

De Rode Ridder

In de avonturen van Johan de Rode Ridder zit al het goede en kwade van het romantische ridderverhaal verweven. Edelmoedigheid, hoofse liefde, de sfeer rond Koning Arthur en de overwinning op misdaad en valsheid leeft naast het kwade dat opduikt in gedaanten van rovers, tirannen, schurken, heksen en monsters. Maar op zijn weg naar de overwinning wordt Johan ook vaak bedreigd door de wereld van mythen, magie en zwarte kunst, waar kwelgeesten, tovenaars en duivels hem het vuur nauw aan de schenen leggen.
Echter geen kwaad zo groot of het is bestand tegen de eerlijkheid en rechtvaardigheid van de Rode Ridder.
In ieder van zijn albums overwint dan ook altijd het goede.

De 100ste Rode Ridder

Extra dik: 8 blz. meer en met poster

ƒ 2,45

DE VERVLOEKTE STAD

Standaard Strips

CRAZY, het nieuwe Nederlandse satireblad!

Met een aantal vaste rubrieken zoals:

- De beroemde striptekenaar Will Eisner licht een sterrebeeld door
- De HULKKNUL beleeft belachelijk-makende Hulk avonturen
- De Kinetic-Kids komen tot leven
- OBNOXIO de clown zal twee walgelijke pagina's vullen
- T.V. satires (in het eerste nummer Dallas)
- Aunty Nuke, een kritische kijk op de konsumptiemaatschappij
- Het weeshuis
- Pure meligheid op de restjespagina.

Daar tussendoor korte artikelen van bekende tekenaars zoals Vaugh Bodé en Harvey Kurzman en satires op allerlei gebied.

4 x per jaar 64 pagina's

Prijs f 4,95/Bfr. 85

Crazy is een blad voor mensen, die van "te gekke humor" houden.

Copyright © 1982 . Marvel Comics Group . All rights reserved. WAVERY PRODUCTIONS.